

יט ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם אוליד ית יצחק: כ וזהו אברהם תולדות יצחק בן אברהם

רש"י

לקט בהיר

(יט) ואלה תולדות יצחק. יעקב ועשו האמורים צפרסה* יט: אברהם הוליד את יצחק. (לאחר שקרא הקב"ה שמו הצרכה אה"כ הוליד את יצחקי, ד"ה) על ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הוצק לומר הצרכה הוליד את יצחק, לפי שכיו ליגני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה שהרי כמה שנים שהתה עם הצרכה ולא נתעברה הימנו"כ, מה שינוי נסתאות יט בסוף הענין

יט) וכל מה שאמר הכתוב מקודם אינו הפסק שהכתוב מסדר הא"ך בל תולדות אלו, חוץ מאומרו הצרכה הוליד את יצחק שאין כאן מקומו כדלקמן (במ"ח), ע"ל הכוונה שהכ' הקדים ואלה וגו' לומר שדוקא אלה ולא היו ליצחק בנים חוץ מאלה, ואח"כ חזר לפרש בפרטות הא"ך היו אלה התולדות (ב"ב), ואינו מפרש תולדות מאורעות ומקרים והוא ג"כ פשוטו של מילת תולדות לפי שסמוך למילת יצחק, והמקרים אינם תולדות יצחק אלא תולדות הזמן כמו מה יולד יום, זולת במקום שהכרח לפרש כן כגון אלה תולדות יעקב יוסף (רא"ם): (כ) ההכרח פשוט שהתחיל בתולדות יצחק וקיים בתולדות אברהם (רא"ם): (כא) הגם שהיו לאברהם בנים ישמעאל וזני קטורה, היו אומרים שאברהם והגר היו שווים במגם, וכן שרה עם אבימלך, משא"כ אברהם ושרה (נח"י):

אור החיים

בית יעקב אשר פדה את הצרכה כי בזכות יעקב נילול הצרכה מכבשן האש חולתו כבר היה ח"ו הצרכה נשרף באור כשדים, והוא אומרו אלה תולדות יצחק בן אברהם" שבתמלעות הצרכה הוליד את יצחק כי זולת יעקב שהוא תולדות יצחק כבר היה הצרכה נשרף קודם שיוליד יצחק, עוד ירמח על עיקר תולדות הולדות שהם מלות ומעשים טובים, כי להיות שילחק לא נודעו נסיונותיו וגדר לדקותו, והגם שפצע אחרו על גזי המצבה אין דבר זה מצוהר בתורה ועד היום יש מפרשים (רא"ב"ע כ"ב ד') כי בעל כרחו נעקד, לזה מודיע הכתוב באומרו ואלה תולדות יצחק בן אברהם הבט וראה המוליד והמורס כיו"ל צו"ה). ורמז גם כן בתיבת בן אברהם על דרך אומרו (משלי י" בן חכם) פי" כי הוא הצרכה צבחינת הולדות והפגנת היצתו יתברך, וכפי זה ידוייק גם כן אומרו ואלה בתוספת ואלו לומר מוסיף על תולדותיו של אברהם המפורסם לעיניה צכמה נסיונות גם

יט. ואלה תולדות וגו'. לריך לדעת אי במקום שחכיר תולדות יצחק הזכיר לידת יצחקי, כי לא היה לריך להודיע כי הצרכה הוליד את יצחקי. אכן כוונת הכתוב הוא על זה הדרך ואלה תולדות יצחק פירוש האמורים צסוף הפרשה וכיון שזכר בניו של יצחק וכבר קדם לנו כי יצחק כשנולד לא היה צמדגה שיוליד כי זה מסערה דנוקבא וכמו שכתבנו למעלה (נעיל כ"ב ב'). אם כן מנין לו תולדות לזה גמר אומר הצרכה הוליד את יצחק פי' הפעיל כה הלידה בילחקה? שהמשך אליו נפש שהיא צמדגה המוליד וזה היה צהמלעות העקידה כמו שכתבנו (שם). עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (יצמות ס"ד). ויעתר לו ה' לפי שאין דומה וכו' לחפלת לדיק בן לדיק ע"כ. הא למדה כי ללד היות לו אב לדיק נתרצה ה' לו ונתן לו בנים, והוא אומרו הצרכה הוליד וגו' פי' צהמלעות זכית הצרכה הוליד וגו'. עוד ירצה על פי דצריהם ז"ל (בראשית רבה ס"ג) צפסוק (ישעי' כ"ט כ"ב) אל

אור בהיר

א) פי' אם הזכיר לידת בניו הרי הוא כבר גדול בשנים והא"ך באותו זמן ובאותו מקום זכיר שנולד. או אפשר כוונת הקושיא במקום שהיה לו להזכיר וכו', כלומר התחיל ואלה תולדות ולא סיים דבריו. (ב) שהלא בן אברהם זה משמעו. (ג) ויהיה פירוש הוליד עשה שיוליד וכן בדרך הב' ובדרך ה' לא כן בשאר הדרכים. (ד) שהם יעקב ובניו על ידי אלה התולדות וכו' הוליד. (ה) פי' יוכר תולדות של יצחק מהיותו בן אברהם. (ו) אין הפי' בני של חכם, אלא בן שהוא חכם, כ"כ בן שהוא אברהם.

יצחק בר א ית רבקה עשה הקצ" לאצרכה והו פ"י, חכו שו עדות יש"כ ארבעים? המוריה נחז שרה, שהרי שניו נסתאות יט ורעות לנים ש מה שהוא לא שדיברנו ממנו וכאילו נכתב ע בחשבון זה להז ממאה לראות

תולדותיו של ואלה תולדות דומה לו שו עוד ירמח צו שהם שדימו כרמח באומ חשבה מעלת והוא אומרו שבו בזה מכ עובד עבודה ומעלת אצרכ הוה לקונו קודם אחריו צהת צו הצרכה צ כבר נחה על תולדות יצחק אצרכה כי ל

בְּיַחַק בַּר אַרְבַּעַיִן שָׁנַיִן בְּד נָסִיב יַת רִבְקָה בַּת בְּתוּאֵל אַרְמָאָה

לקט בהיר

רש"י

כב) לא שהמורה מעיד שעדות המורה די גאומרו יתקן בן אברהם, אלא הכל מעידים, ויכול לומר יתקן בן אברהם שאין לחוש מלגני הדור, והוסיף רש"י תיבת היה מפני ב' דברים, הא' שלא יקשה לך לא יאמר הכתוב בן אברהם ולא יערך לעדות, לזה אמר שאה"נ כדי להמשיך הסיפור די לומר ואלה תולדות יתקן, אבל רצון הכתוב לומר שכן אברהם היה דוקא ולהביא ראיה ועדות כדי לסתום פיהם של הלגים (ג"א), ודוקא כאן לפי שצא לומר יעקב ועשו זה חתוק

עשה הקצ"ה לר. קלסתר פניו של יתקן דומה לאברהם והעידו* הכל אברהם הוליד את יתקן (כ"ג פ"ג), חבו שכתב כאן יתקן בן אברהם (היה) שהרי עדות יש"ב שאברהם הוליד את יתקן; (כ) בן ארבעים שנה. שהרי כשצא אברהם מהר המוריה נתצטר שניגדה רבקה, ויתקן היה בן ל"ז שנה, שהרי בו צפרק משה ברה, ומשולד יתקן עד

שינוי נוסחאות. שיאמרו חכמי דרבינו

זרועות לגים שהוליד יתקן את עשו משום אבימלך אביו חו"ש (בד"י), עוד טעמו של רש"י ז"ל להוסיף תיבת "היה", שפני מה שהוא לא שייך להביא העדות שהכתוב לא סיפר לנו כאן שהיה יתקן בן אברהם, אלא אמר שאותו יתקן בן אברהם שדיברנו ממנו למעלה אלה הם תולדותיו יעקב ועשו האמורים צפרשה, ואנו צריכים לומר שגשגרו כאן ככת חזיהו תיבות וכאלו נכתב עו"ה, ואלה תולדות יתקן בן אברהם וכן אברהם היה שאברהם הוליד את יתקן (רא"ם): (כג) אין הכוונה במשנן זה להביא ראיה על בן ארבעים שנה, כי אין הכתוב צריך סעד והוכחה, אלא למרץ למה תהיה זאת, שאברהם שהיה מתאוה לראות בנים ובני בנים ועושר וכבוד אין מחסור לו ולמה המחין עם בנו יחידו עד מ' שנה, ויומר תימה על יתקן אלא

אור החיים

(יבמות ס"ד) שהוא אברהם בן תרח, וכגם שאמרו ז"ל (ב"ר ל"ח) שעשה תשובה עם כל זה צעה לידת אברהם עד המוך למיחתו לא היה אלא במדרגת רשע ופעולת האב רשע"י תחשיך מאור נפש הבן, וצדקה זו נחוצה הכשרת מעשה יתקן, והוא אומרו ואלה תולדות יתקן על הראשון, ונתן עטם באומרו אברהם הוליד וגו'. עוד נחשוך לומר על זה הדרך ואלה תולדות פירוש מאורעות אשר עצרוכו ליתקן כמפורשים בסדר הפרשה ובאומרו ז"ל שבוטל שלימים בלא שום מאורע של לער וצרוצ עוצ עובר וכבוד וכמבואר בפירוש רמב"ן ז"ל (כ"ה כ"ד) מה שלא היה בן אברהם בכמה עצרוכו מהלכות, ונתן הכתוב עטם ללד כי אברהם הוליד את יתקן וללד שאביו לדיק היה חיכה לו העושר והכבוד וכו"ו) מה שאין בן אברהם שלא היה אב שחכה לו:

ב. ויהי יתקן בן ארבעים וגו'. עטם שהולך להודיע זמן נישואיו מה שלא נהג בן

אור בהיר

ז) בן הוא לשון יחיד, והיה פירושו ואלה, מאלה ב' התולדות בן אחד וכו'. ח) פי' פעולתו בשעת ההורעה וכל משך חיטבו. ט) אפשר שכוונת המחבר ז"ל לפי מאמרו ז"ל לדיק וטוב לו, זה לדיק בן לדיק, או אפשר שכוונתו פשוט, שאברהם הנמיל

בת-בתואל הארמי מפרן ארם אחות מפרן ארם אחתה דר'בן ארמאה

לקט בהיר

רש"י

כן י"ח לחופה, לזה עשה החשבון שלא ממנו שעד העקידה שהיה ל"ז שנה פשפש ולא מלא זיווג הגון, ואחר העקידה הרבה שלא טוב עשה והיה לו להשיא לו אשה אע"פ שאינה הגונה, ונתבשר ברבקה שהיא זוגה, ואח"כ אדרבה מיהר ולא המתין שיהא ראוי להריון אלא מיד שהיתה ראויה לביאה נשאה (רא"ם), וטעם המהירות אם אינה ראויה להריון כחב נספה"ק דברי יחזקאל ממרן קוה"ק משייטעווע ז"ע (והוא מכי"ק) כדי להוליאה מצין הרשעים שאין סומכין על הנס, ובש"ח כחב הטעם כדי לפוקי נפשיה מהרהורי עבירה, לפע"ד אין לומר כן על אביו יתק מקור קדושמינו ע"כ תוכן דבריו: (בד) ובהכרח לומר כן, שלמה המתין עוד

העקידה שמתה שרה ל"ז שנה (היו), בת* ל' היתה כשנולד יתחק, ובת קכ"ז כשמתה, שנאמר ויהיו חיי שרה וגו' הרי ליחחק ל"ז שנים, וצו צפרק נולדה רבקה ב"י, המתין לה עד שמתה ראויה לביאה ג' שנים (ונשאה) (בד"ע א' - סוף מסכ' סופרים): בת בתואל מפרן ארם אחות לבן, וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות לבן ומפרן ארם, אלא להגיד שבחב"י שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע ולא למדה ממעשיהם (ב"ם): מפרן ארם. י"י על שם ששני ארם היו ארם נהרים וארם לוצה קורא

שינוי ונסחאות יובת - שבת - דבת

אחר הנשורה ולא נסב לה תיקף אחר שנתבשר (רא"ם): (כה) פי' אמת שגם בלא יתור הכתוב היינו יודעים כל זאת של סביבותיה היו רשעים והיא נדקת, אבל אם הכתוב מגיד זאת הרי זה ראייה על הפלגת רשעתם, והפלגת נדקותה, ושדנר גדול היא זאת שלא למדה מהם, שאם אין חידוש בדבר לא היה הכתוב מספר דבר הרגיל להיות (רא"ם), גם היינו יכולים לתלות הדבר מחמת קטנותה שלא היתה עדיין בת דעת ללמוד, וגם הם לא ניסו ללמדה, ולא מחמת שנתה, אבל הכתוב מספר שלא נתפעלה לא מחמת יראת אביה ולא מאהבת אחיה, ולא מהרגל סביבותיה (ג"א), והיתור מורה על זה כי כן הוא הנהוג לומר דבר אחד ב' פעמים כשהרנן להדגיש אותו דבר (בא"י): (כו) ולמעלה קורא אותו ארם נהרים, והנביא הושע קורא

אור החיים

באברהם, בה לתת טעם לשיבוז הזמן ששהה יתחק בלא נשואין עד עבור מ' שנה ואמר הטעם בקחתו את רבקה בצביל קיחת רבקה שהה עד מ' שנה וכמו בגמר אומר לו לאשה פי' לו מיוחדת היא בת זוגו הלא נמדת שקודם לה לא היתה לו בת זוג וכמו שכתבנו בפרשה הקודמת (סוף וירא) והיא קטנה היתה שנוגדה בעקידה כשהוכשר לינד), ומעתה אין תרעומת על יתחק ששהה עד מ' שנה גם על אברהם שטכב עד מ' שנה כי לא היתה בת ג' שנים כפי ההשבון:

היא לשמוע אליה אלהים לזה הקדים לומר בת בתואל לומר כי זו היא סיבה למה שהעתיר ה' ליחחק כי הוא בן אברהם והיא בת בתואל, וכפל לומר הארמי מפרן ארם להעיר כי נתכווין באומרו הארמי לומר הרמאי כי אם נתכוון לכנותו לשם עירו הרי הוא המור"י, והכוונה בזה ללד שלא תתפרסם רשעותו בעולם בא להודיעו כי רשע היה ובחמלתו לא הוכשרה תפלת רבקה כתפלת יתחק, ואומרו אחות לבן ללא לורך ונוסף שכבר ידענו, אלא הטעם הוא שבה ללמד זכות על רבקה בראותנו שילדה בן רשע מוצהק, ותאמר איך מצען ברוך ילא ארור, לזה אמר כי הוא זה סיבה לדבר היותה אחות לבן הארמי פירוש הרמאי בתוספת רשע על אביו"י, וכבר קדמו חז"ל (ב"ב ק"י.) רוב הבנים, נטעם הידוע, ולא ילא עשו חולת זה

אור בהיר

ליחחק עושר רב וגם הנחיל לו הכבוד בעבור שהיה אברהם נדיק ושיא אלקים בכל העולם. (י) פירוש יתחק הוכשר להוליד, ומקודם שהוכשר אי אפשר שחולד בת זוגו. (יא) שכבר ידענו. (יב) מפרן ארם, ואם כן לרין לומר מפרן ארם כדי שיהיה מינה הארמי מיותר לדרוש. (יג) שאם לא כן הרי אחות לבן בא לומר שהיה רשע, שגם זאת מיותר, ואם כן מינה הארמי בא לומר שהיה

ל'ה לאנתו
ל'קבל אר
וקבל צלו

אותו פדן,
תורין, ויש
ארם, שז
(כא) ויעו
ויעתר לו.
כל לשון ער
י"ה) ועתר
(שם ל"ה י"ג)
ונערתות נ
למשא, אנק
בזיות ז"י ו
- יבמות ס"ד:
תפלת לדיק
ש"י - הקטורת ש
הפלירו, ועשו
נתפעל, ואין
כשהוא נתפע
די שלא היתה
שנתפתה לו ל
(רא"ם):
מרוצות, אלא
לנוכח אשתו
"היא", מפני
לנוכח ז', כי
יתבלגלו (רא
לאחאיה לז
היתה והעז
וכו'. ושלא
לבדוק באו
שפירשתי ו
רשע. עוד

אונקלוס

בראשית כה תולדות שב

לָבָן הָאֲרָמִי לֹו לְאִשָּׁה: כֹּא וַיַּעֲתָר
יַצְחָק לַיהוָה לִנְכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה
הוּא וַיַּעֲתָר לֹו יְהוָה וַתֵּהָר רַבְּקָה

כֹּה לְאִנְתּוֹ: כֹּא וַצְּלִי יַצְחָק קָרָם יי
לְקַבֵּל אֶתְתָּה אֲרִי עָקְרָה הוּא
וְקַבֵּל צְלוֹתָה יי וַעֲדִיאַת רַבְּקָה

לקט בהיר

רש"י

אוחו פדן, לשון למד בקר"י (כ"ה י"א ז'), הרגוס פדן
תורין, ויש פותרין פדן ארס כמו (הפס"ג י"ג) שדכ
ארס, שזלשון ישמעאל קורין לשדכ פדן:
(כ"ה) ויעתר. הרצה והפזיר"י בתפלה (כ"ה):
ויעתר לו. נתפזר ונתפזר ונתפחה לו, ואומר לוי
כל לשון עתר לשון הפזרה וריבוי הוא, וכן (יה"ח) ה'
ו"ה) ועתר עין הקטורת, מרביצת עליה * העשן, וכן
(ש"ס ל"ה י"ג) והעתרתם עלי דזריכס, וכן (משנ"י כ"ז י'
ונעתרות נשיות שונא, דומות * למרובות"י) והנס
למשא, האקריש"ר"א בלע"ז: לנכח אשתו. זה עומד
בזוית ז"ל) ומתפלל חו עומדת בזוית זו ומתפללת (כ"ד
- יבמות ס"ד): ויעתר לו. (ולא לה) ל"י שאין דומה
תפלת לדיק בן רשע * לתפלת לדיק בן לדיק, לפיכך לו
ש"י * הקטורת עולה מרבית העשן * דומה * בן לדיק לתפלת לדיק בן רשע

אוחו פדן, לשון למד בקר"י (כ"ה י"א ז'), הרגוס פדן
תורין, ויש פותרין פדן ארס כמו (הפס"ג י"ג) שדכ
ארס, שזלשון ישמעאל קורין לשדכ פדן:
(כ"ה) ויעתר. הרצה והפזיר"י בתפלה (כ"ה):
ויעתר לו. נתפזר ונתפזר ונתפחה לו, ואומר לוי
כל לשון עתר לשון הפזרה וריבוי הוא, וכן (יה"ח) ה'
ו"ה) ועתר עין הקטורת, מרביצת עליה * העשן, וכן
(ש"ס ל"ה י"ג) והעתרתם עלי דזריכס, וכן (משנ"י כ"ז י'
ונעתרות נשיות שונא, דומות * למרובות"י) והנס
למשא, האקריש"ר"א בלע"ז: לנכח אשתו. זה עומד
בזוית ז"ל) ומתפלל חו עומדת בזוית זו ומתפללת (כ"ד
- יבמות ס"ד): ויעתר לו. (ולא לה) ל"י שאין דומה
תפלת לדיק בן רשע * לתפלת לדיק בן לדיק, לפיכך לו
ש"י * הקטורת עולה מרבית העשן * דומה * בן לדיק לתפלת לדיק בן רשע

הפזירו, ועשה זאת רבינו לעשות הקדמה על דיבור הסמוך, שרצונו שם לפרש ויעתר שנתקבלה תפלתו ותיבה זו היא ממשקל
נתפעל, ואין טעם לומר שנתרבה לו ה', לזה הלך ממדריגה למדריגה, שמאחר שתיבה זו כשהיא פועל פירושו הפזיר א"כ
כשהוא נתפעל פירושו נתפזר, וגם כזה אין טעם, לזה הוסיף ונתפזר שעל ידי ההפזרה שהרבה לשאלו נתפזר, וגם זאת אינו
די שלא הייתה רגובה או חרוץ אף, לזה הוסיף ונתפחה לפי שתיבת נתפחה ונתפזר ענינם אחד, וזהו באנו לפירושו האמיתי
שנתפחה לו לעשות מנוקשו ולקבל תפלתו, וזה הוא הטעם שהקדים רש"י לפרש ויעתר לו המאוחר קודם לנוכח אשתו המוקדם
(רא"ם): (כ"ט) אין השונא נושק את שונאו, ואם יקרה זאת לפעמים מחמת הכרח הרי הוא ממעט בכל מה דאפשר, ואינם
מרובות, אלא קורא אותם מרובות לפי שהמקבלו מואס בהם ואלו הם מרובות (רא"ם): (ל) "על" אשתו לא נאמר אלא
לנוכח אשתו מלמד ששניהם עקורים היו (גמרא), פ"ו והיו מתפללים כל אחד על עצמו. (ומה שאמר הכתוב דוקא כי עקרה
"היא", מפני שאפילו רחם לא הייתה לה כדאיתא ב"ר - נה"ק), והיה זאת לנוכח, אבל אין זה אומר שהיה פניהם פונות זה
לנוכח זו, כי מן הסתם היו פניהם אל הקיר כדקא יאות בשעת תפלה, אלא זה בזוית זו וכו' כדי להתרחק זו מזה, וכדי שלא
יחלבלבו (רא"ם): (לא) אי הכי ויעתר להם מיבעי ליה, לפי שאינו דומה וכו' (גמרא), ופירש"י בשלמא אי אמרת תפלת

הפזירו, ועשה זאת רבינו לעשות הקדמה על דיבור הסמוך, שרצונו שם לפרש ויעתר שנתקבלה תפלתו ותיבה זו היא ממשקל
נתפעל, ואין טעם לומר שנתרבה לו ה', לזה הלך ממדריגה למדריגה, שמאחר שתיבה זו כשהיא פועל פירושו הפזיר א"כ
כשהוא נתפעל פירושו נתפזר, וגם כזה אין טעם, לזה הוסיף ונתפזר שעל ידי ההפזרה שהרבה לשאלו נתפזר, וגם זאת אינו
די שלא הייתה רגובה או חרוץ אף, לזה הוסיף ונתפחה לפי שתיבת נתפחה ונתפזר ענינם אחד, וזהו באנו לפירושו האמיתי
שנתפחה לו לעשות מנוקשו ולקבל תפלתו, וזה הוא הטעם שהקדים רש"י לפרש ויעתר לו המאוחר קודם לנוכח אשתו המוקדם
(רא"ם): (כ"ט) אין השונא נושק את שונאו, ואם יקרה זאת לפעמים מחמת הכרח הרי הוא ממעט בכל מה דאפשר, ואינם
מרובות, אלא קורא אותם מרובות לפי שהמקבלו מואס בהם ואלו הם מרובות (רא"ם): (ל) "על" אשתו לא נאמר אלא
לנוכח אשתו מלמד ששניהם עקורים היו (גמרא), פ"ו והיו מתפללים כל אחד על עצמו. (ומה שאמר הכתוב דוקא כי עקרה
"היא", מפני שאפילו רחם לא הייתה לה כדאיתא ב"ר - נה"ק), והיה זאת לנוכח, אבל אין זה אומר שהיה פניהם פונות זה
לנוכח זו, כי מן הסתם היו פניהם אל הקיר כדקא יאות בשעת תפלה, אלא זה בזוית זו וכו' כדי להתרחק זו מזה, וכדי שלא
יחלבלבו (רא"ם): (לא) אי הכי ויעתר להם מיבעי ליה, לפי שאינו דומה וכו' (גמרא), ופירש"י בשלמא אי אמרת תפלת

אור החיים

ז"ל (ב"ר ס') שעטס רצקה שהיתה עקרה הוא לנד
ברכת לבן כדי שלא יראה כי ברכתו העשה מעשה
טוב, לזה קודם שאמר הכתוב כי עקרה היא קדם
לומר טעם הדבר ואמר אחות לבן פ"ו חו היחה
סיבה שנתקרה רצקה עד שהולדנו לתפלה:
כא. ויעתר לו וגו'. טעם שלא אמר וידע יצחק

לאחאיה לדיקים היו יולאים ממנה כי לדקת גמורה
היתה והעד לנוכח אשתו ואמרו ז"ל (יבמות ס"ד) ("
וכו'. ושלא תאמר ואם כן ולמה לא נתן לב יצחק
לבדוק באחיה, לזה גמר אומר לו לאשה וכמו
שפירשתי למעלה, חולת זה לא היה נושא אחות
רשע. עוד רמז בהודעה אחות לבן על דרך אומרם

אור בהיר

במוספת. יד) שהיתה מתפללת כמו יצחק.

5

אִשְׁתּוֹ: כב וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקַרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם־כֵּן לָמָּה זֶה אֲנִי וַתִּלְךְ:

אתתה: כב ודחקין בניא במעהא ואמרת אם כן קמה דנן אנא ואזלת קמתבע אוזפן מן קדם יי:

לקט בהיר

רש"י

יחק היתה על אשמו היינו דכתיב ויעתר לו כמו שהיה מתפלל עליה ותהר רצקה אשמו, אלא אי אמרת על עזמו היה מתפלל ולנוכח אשמו משמע ששניהם היו זועקים זה מול זו ויעתר להם מצעי ליה עכ"ל, ומה שהאר"ך רש"י כאן לפיכך לו ולא לה כבר פירשנוהו בד"ה מפרן ארס עיי"ש, ואפשר לומר עוד שתפלת צ"ל הוא בזכות אבותיו, אבל רצקה שהיתה בת רשעים התפללה בזכות עצמה ואמרינן בזכרות י התולה בזכות עזמו תולין בזכות אחרים, וכו', וזה שאמר לפיכך לו ולא לה פי' בין תפלתה שתלחה בעצמה ובין תפלתו שתלה בזכות אבותיו היו מתקבלים בזכותה דלחוק (ב"ב): (לב) פי' הכי לא רצה שנפרש כפשוטו רצקה הרגילה בכל נשים מעוברות, מאחר שלא כתב ותאמר למה זה אנכי, אלא הוסיף לומר "אם כן" שפירושו חוץ לדרך הטבע (רא"ם), ותו"ל הוכרחו לדרוש כפי מה שנתברר לבסוף שהיה האחד רשע וזה השני להפך, ומציא רש"י ב' דרשות, לדרך הראשון יהיה נכון תיבת בקרבה פי' היה דבר זה מחמת שהיו בקרבה ואינם יכולים לילך למקום תאום נפשם, ויהיה תיבת ויתרוללו משלון ריבה, וזה דחוק, שתיבת ריבה אין בה אלא צ"ל אחד והיל"ל וירולו, לזה הביא דרוש השני משלון רצקה מריבה ומלחמה, ולדרך זה מיותר תיבת בקרבה כי פשיטא היא (מ"ל): (לג) אין הפי' שכל אי' רצה צ"ל עולמות שהיאך יסלק אדעתיה שכולו שלו ותצירו יהיה נקי, אלא הפי' שעשו בחר לו העוה"ז ומפליג בשבחו וממאין בחיי עוה"ב, ויעקב להפך, וזה היה המריבה וההתווכחות ביניהם (במ"ח): (לד) פי' העיבור שלי אשר משונה מדרך שאר נשים (רא"ם): (לה) וכל זה מונח בתיבת אנכי לפי פשוטו, אלא שנאמר בכת, ופי' למה לי זו הנרה אשר אנכי הבאתי על עצמי, וממילא נשמע שהיתה זאת בתאומי ונתפלתי (בד"א): (לו) למה ותלך, ולמה לא דרשה במקומה, ודאי שהלכה לבקש נביא, ואמר של שם, כי הוא

ולא לה (ינמות סס): (כב) ויתרוצצו. ע"כ המקרא הזה אומר דרשונ"י*, שסחס מה היא רצקה זו, וכחז אס כן למה זה אנכי, רצותינו (צ"ח) דרשוכו לשון ריבה, כשהיתה עוברת על פחית חורה של שם ועבר יעקב רן ומפרכס ללחא, עוברת על פחית* עבודת כוכבים עשו מפרכס ללחא, דבר אחר מתרוללים זה עם זה ומריצים צנחלת שני עולמות (י) (ילקט ק"י): ותאמר אם כן, גדול לער העיבורי: למה זה אנכי. מתאור ומתפללת (י) על הריון (נ"ה): ותלך לדרוש. יי לבית מדרשו של שם (ועבר) (נ"ה):

שינוי נוסחאות: דרשני: פתח

אור החיים

אח וגו' כאומרו (בראשית ד' א') והאדם ידע, וידע חלקנה וגו' (ש"ה א'), אולי שהיתה התפלה אחר שידע וחוק ג' ימים כאומרם ז"ל (צרכות ס'). שלשה ימים הראשונים יתפלל שלא יסרית, חו היתה תפלתו של יחק"ט):

כב. ויתרוצצו הצנים וגו'. לריך נדעת אומרו ויתרוללו. גם אומרה למה זה אנכי. ורש"י פי' אם כן גדול לער העיבור למה זה אנכי מתאור ומתפללת על ההריון ע"כ. ופירושו ז"ל אין הדעת מסכמת עליו שתמאורם האדקת בהריונה ללד האער, גם צמה נחש דעתה צאמור לה האלהים צי גוים וגו' צזה לא יוסר

לערה. ורז"ל דרשו דרשות הרצה אבל פשע הכתוב לא נודע. אכן פשע הכתוב הוא ויתרוללו לשון רינון פירוש היו נדחקים ביותר כשיעור שיכיו מתרוללים (י) ולא יתקיימו צמעיח חכ יורה כי הריונה אינו מתקיים, ותאמר אם כן למה זה אנכי פי' (תיבת) זה מורה בצמצע חחר אל ההריון למה אנכי הרה לריק יגעתי, ותלך לדרוש את ה' פי' לבקש רחמים על קיום הריונה ולדעת דבר הסובב הפסדס"י כי מן השמים לא יעשה גם לשקר שהפקד צדצר שאינו מתקיים, ולעולם לא הקפידה על לער ההריון כי הדיקים יסבלו לער גדול בעולם הזה לתכלית טוב הנלחי:

אור בהיר

טז) שלא ילך ורעו לאיבוד. טז) פירוש לשון שנייה. כלומר נמעכים ושחזרים מחמת הדחוק. יז) שכולל להשמר

כג ואמר במעיקי יתפרשן ורביא

לדרוש (כג) זיא צרוח הו בבטנך. ורבי שלל צימות ה לאמים. יפרדו. לתומו: פ זה נופל, שינוי נוסחאות

ביניהם (ר) פירושו לל במקומות מרמוז בכת וגדולתם: נותנים על (תוספת), אלא על ש לבי גוים יקרא פיר לומר "מן ה"א בפינו כשיאלו לו תיקון רש" וכל זה מ

כג. וי ותבלין חששכה סיבת ה

ממנו.

כג ויאמר יי לה תרין עממין במעכי ותרתין מלכין ממעכי ותפרשן ומלכו ממלכו ותקף ורבא ישחעביד דזעירא: לדרש אתיהודה: כג ויאמר יהוה לה שני כתוב גיים קר גוים בבטנך ושני לאמים ממעיד יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב

כג ויאמר יי לה תרין עממין במעכי ותרתין מלכין ממעכי ותפרשן ומלכו ממלכו ותקף ורבא ישחעביד דזעירא:

רש"י

לקט בהיר

לדרוש את ה'. שיגיד* לה מה תהא צסופה לז'. (כג) ויאמר ה' לה. על ידי שליח, לשם נאמר לי* צרות הקודש והוא אמר לה (ג"ה): שני גוים בבטנך. גיים כתיב לט', (כמו גאים) אלו אנטוניוס ורבי שלא פסקו מעל שלחנם לא זנון ולא חזרת לא צימות החמה ולא צימות הגשמים (ג"ה י"א): ושני לאמים. אין לאוס אלא מלכות* (ש"ה צ"א): ממעיד יפרדו. מן המעים הם נפרדים* זה לרשעו* זה לתומו: מלאם יאמץ. לא ישו צגדולה* כשזכ קס זה נופל, וכן הוא אומר (יהי כ"י צ"ו) המלכה החרבה,

היה חי אז ומן הסתם לא הלכה אל עבר במקום ששם זקנו קיים (רא"ם): לו) האם לא תמית קודם שתלד או תפיל עוברה, או תלד נריות משונות (אורה"ח), ודעת רבינו שאין דרישה זו תפלה שיחפולל שם עוברה, שמהמשונה ראינו שהיתה שאלה, כי הלא ה' השיב לה, ומצונו כן (שמות י"ח ט"ו) כי יבא אלי העם לדרוש וכו' ותרגם אונקלוס למיחצב אולפן מן קדם ה', וכן רבים כזה, גם ותלך לדרוש פירושו שרנקה דרשה ולא הנביא (רא"ם): (לח) כבר מבואר שהלכה לבית מדרשו של שם, ומן הסתם היה שם השליח, שאם לה ממש דיבר ה' למה הלכה והיודע מחשבות יעניה צביטה, ובמס' מגילה שמתו חז"ל ז' נביאות אין רבקה צביטה (רא"ם), ומה שרנקה לש"ח לרש"י לא נראה שלפי סברתו היל"ל ויאמר אליה, אבל רש"י סובר להפך וידבר לה פירושו לנרקה, ויאמר לה פירושו לה ממש (מ"ל): (לט) וא"כ הקרי גאים שבה היו"ד במקום האל"ף וכן מצונו במקומות רבים, ופירושו גדולים ונשיאים, ופי' רש"י שם צע"ז אנטוניוס ורבי זה צא מעשו זה צא מיעקב, ר"ל שהכתוב מרמז בחסרון הוא"ו על שני גדולי עולם שהיו צבורם נשמחם של התאומים הללו שהיו כמו כן צימד (רא"ם), ולא זה גאוחם וגדולתם שהיו להם זנון וחזרת צשפע, וצפרט רבינו הקדוש שלא נהנה מעוה"ז אפילו באצבע קטנה שלו, אלא שזנון וחזרת נותנים על שלחן לחתן צהם המאכל וכדי לעורר את התאוה, והרי זה מראה שהיה סעודתם גדול ואוכלי שלחנם מרובה (תוספת), וירקות אלו אינם צנמצא אלא צימות החמה, אבל יחידים מגדלין אותם צבית מקורה צוכוכית ואינו עולה צבורף אלא על שלחן מלכים (מהרש"א): (מ) שאם פירושו גוים הרי כבר אמר שני גוים צצטקך, אלא ודאי לומר שלא רק שהיו לבי גוים אלא גם יהיו למלכות עולם דור דור (רא"ם): (מא) חיקן כאן כמה דברים, אמר זה לרשעו זה לתומו שזאת יקרא פירוד, אבל פירוד הגופים פשיטא כל תאומים יפרדו צגופן, והיל"ל ילאו כמו שנאמר ומלכים מחלצך ילאו, ושינה לומר "מן" במקום מ"ם שלא חטעה לומר שהמ"ם מצ"ן המקום אשר גרם להפרד והוא המעים, גם מטעם זה עצמו הוסיף ה"א צבינה ונטל הכינוי, צצמקום מעיך אמר המעים, שאין הכוונה לומר שמעיים שלה גרמו זאת, אלא הכוונה שלא רק כשילאו לאויר העולם ויגדלו אז יפרדו זה לרשעו זה לתומו כנהוג צשאר בני אדם, אלא הפירוד יהיה צחון המעיים, גם חיקן רש"י שפשה מן העמיד הווה, שלא רק לעמיד יהיה כן שיפרדו אלא עתה צשעה שאני דובר עמך הוא כן שהם נפרדים, וכל זה חשונה על הפלגת הרנייה (רא"ם): (מב) אין הפי' ישו שוים צמדריגה, שזה פשיטא, וזה היה דיוקן של רש"י

אור החיים

כג. ויאמר ה' לה וגו'. מקרא זה רצו צו הפירושים ועודנו צר נתינת טעם והצליח צדרך אור ישר"י, והוא כי צא להשיבה על חששתה שאין הריונה מתקיים לרוב דחקס והודיעה סיבת הדוחק אשר ידחקו זה את זה ויתעלמו זה על זה ומננו. (יח) פירוש צשטות הענין. (יט) ודקן צי גוים להלחם ולנצח זה את זה, ומכל שכן המלכים עצמם ששואים זה

אור בהיר

ממנו. (יח) פירוש צשטות הענין. (יט) ודקן צי גוים להלחם ולנצח זה את זה, ומכל שכן המלכים עצמם ששואים זה

6

זא
נא
יי
רח
זו
כו
סס
*י
חר
לו
ד:
ה:
ה:
ה:
ז"ל
זיה
שון
נה,
זיה
זיה
זה
תה
זא
זב
זון
זיו
כי
זכי
זח
זי
צב
קר
דכ
לס
מר

יַעֲבֹד צִעִיר: כד וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת
וְהָיָה תוֹמֵם בְּבִטְנָהּ: כה וַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן
אֲדָמוֹנִי כֵּלֹ בְּאֲדָרֶת שֶׁעַר וַיִּקְרָאוּ
שְׁמוֹ עֶשׂוֹ: כו וְאַחֲרֵי־כֵן יָצָא אָחִיו וַיְדָו

כד וּשְׁלִימוֹ יוֹמָהּ לְמִיָּד וְהָא
חַיִּימוֹן בְּמַעְהָא: כה וְנִפְקַן קְרָמָא
סְמוּק כְּלָהּ בְּגָלִים (ג"י ככ"ן)
דְּשֶׁעַר וְקָרוּ שְׁמָהּ עֶשׂוֹ: כו וְכַתְר
בֵּן נִפְקַן אַחוּהִי וַיְדָה אַחֲרָא

לקט בהיר

רש"י

בכתוב שאמר ולאם מלאם יאמן פשיטא ואין מציאות ששני
לאומים יהיו ממזג זה כזה, לזה פירש ואמר לא ישוו בגדולה
פ"י לא יהיו שניהם גדולים בזמן אחד, אלא אם האחד גדול
השני קטן שלא יוכל האחד לקום עד אחר שהשני נפל,
והסיבה לזה שכל גדולתו נלקח מהשני ואינו יכול ליקח גדולה
ממקום אחר, ומ"ס של חיצת מלאם אין פירושו יותר ממנו,
אלא פירושו זה ממנו, כמו עלם מעלמי ובשר מבשרי, ועל
זה מציא רביה שעיר נור הוא רומי עיר אדום אמרה כשצרה
ונלחמה עם ירושלים אמללה הרבה פ"י אהיה אני ממולא
מסיבת חרבה של ירושלים (רא"ם): (גג) אל תטעה
לומר חסר האל"ף, שאין חסרון האל"ף מורה שהאחד רשע,
אדרבה על ידי חסרון האל"ף פירושו תמות שהיו תמימים,

לא נתמלאה לור אלא מחרבה של ירושלים פסחים
מ"ב: (כד) וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ. אבל צחמר כתיב (ג"י כ"י)
ויכי צעת לדתה, שלא מלאו ימיה כי לז' חדשים
ילדתם (ג"י): והנה תומם. חסר"י, וצחמר (ג"י כ"י)
תאומים מלא, לפי ששניהם לדיקים אבל כאן אחד
לדיק ואחד רשע (ג"י): (כה) אֲדָמוֹנִי. מ"י סימן הוא
שיבא שופך דמים (ג"י): כלו באדרת שער.
מלא"י שער כטלית של אמר המלכה* שער
פלוקיר"א בלע"ז: ויקראו שמו עשו. הכל קראו"י
לו כן לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כזן שנים הרבה
(פס"י - מ"א): (כו) (ואחרי כן יצא אחיו וגו').

שינוי נוסחאות - המכא

גם היכן נרמז שצחמר היו שניהם לדיקים, אלא פשוט הוא שחסר יו"ד הריבוי בין ב' הממין תומם, וזה מורה שהכתיב לשון
יחיד והקרי רבים, שבאמת היו ב' אבל לא נחשב אלא האחד, משא"כ צחמר כתיב תאומים מלא יו"ד הריבוי
(ס"ה"ז): (מד) מה לנו אם הוא אדמוני או שחורי, וציעקב לא הודיע גוון שער, בשלמא מלא שער לומר שעל זה קראו
שמו עשו על שהיה עשוי ונגמר (רא"ם): (מה) זה פירושו של חיצת כולו, כל גופו דהיינו במילואו, ואמר אחריו חיצת
שער לומר שהכי מסורס הוא, וכאלו אמר כולו שער כאדרת, כלומר נמשל לאדרת וזה שמלא שער, ואומרו כטלית של אמר
זה פירושו של אדרת, כך הוא שם הבגד, וכדי שלא נטעה לומר שהמ"י הוא תי"ו החיבור אמר המלכה שער, ואינו אדרת
של שער, כי התי"ו שורש הוא ולא שימוש (לבוש), ועוד אדרת של שער היה פירושו אדרת הנעשה משער, וכאן הכוונה
שכולטים ממנו שערות (ג"א): (מו) דייק לשון רבים ויקראו, ועשו מלשון עשוי:

אור החיים

ועוד להם שהם עלמם הם מלכים ומלכותם נמשכת
לעולם והוא אומרו ושני לאומים י. וכל זה לא
יסובב להתרועץ בצען אם היו צמג אחד כעצב
התאומים אלא שהם משונים מעצב התאומים כי
מהצען עלמנו חיים נוחים זה לזה ומשונה מחגם
ועצבם, והוא אומרו ממעיק יפרדו, ואמר ממעיק
ולא אמר צמעיק לומר כי תמיד הם מפורדים
והתחלת הפירוד ממעים, וצחמלעות ענין זה הוא
השינוי המופלא לא ללד כי אין צענה ראוי להריון

אור בהיר

לה. (כ) ופ"י לאום, לדור דורות, נאצי"א בלע"ז. (כא) והוא פשיטא שאין ב' לאומים יכולים להיות ממזג בהשואה. (כב)
פירוש רוב לקחת גדולה ממפתח חכרו.

בעקבא דעשו
ויצחק בר שו
שמעתי מדרש
בדין היה או
ראשונה ועשו
קלרה תן זה
ראשונה תלא
ראשונה, נמלג
ויעקב שנוגר
שיבא ראשון לו
ויעול את הכב
שאין זה מסו
ויעולה הימנו
(אמר אתם ק
לצני בכורי שכ
אחר אביו קרו
ששים שנה.
שכ"י ורחוייה
לכ כמו בעשה
שהיא עקרה ו
לפי שתקדש
שינוי נוסחאות - אחר
להריון קודם זמן
(נח"י), ולא נ"י
קושייתינו למה
למעלה עד שד

בג) שאם אי לא
האזנים שמקו ה

ממנו. אפ"כ יעקב בצדקתו יתקומם נגדו ויתגבר עליו. וכמו שהי' באמת. אבל עשו שהי' רשע חשב שיעקב לא יצמוד בבית לבן ולבן יגבר עליו שיהי' רשע. וכמו שהיתה מחשבת לבן ולבן ביקש לעקור את הכל. וא"כ ע"ז יתקיים והי' כאשר תריד ופרקת עולו מעל צואריך וא"כ יחזרו הברכות אצלו. ורבקה כוונה לכוונת עשו. שע"ז לא ירדוף אתרו ויבכך היתה עצתה לטוב. ויעקב בעצמו שהי' קטן בעיניו ירא לעצמו ולכך הי' נטמן בבית עבר י"ד שנה להתקשר בד"ת שלא יוכל לבן לו ח"ו:

שנת חרע"ב

טו ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. יש להבין כפל הלשון. וכבר התעוררו בזה רבותינו ז"ל. ונראה דהנה יש להתבונן מדוע נבראו יעקב ועשו תאימים בבטן אחת ושע"כ הי' לרבקה צער גדול מאד עד אשר אמרה הלואי לא נתעברתי. אף אחר השתוקקותה לבנים. ושהוצרכו שניהם להתפלל ע"ז. ועתה אמרה הלואי לא נתעברתי. אין זה כי אם שבדאי הי' הצער גדול מאד מאד עד דכדוכה של נפש. אף שנשים צדקניות לא היו בפתקתה של חוה. ובדאי לא הי' זה במקרה ודרך נשים:

וּנְרָאָה לַפְּרֵשׁ עַפְיִי מֵאִמִּר כִּי אָבִי אֲדוֹמִי וְצִלְלָהּ שִׁיעֵקֵב וְעָשׂוּ הֵם כַּדְמִיּוֹן עֵץ הַחַיִּים וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע. שְׁשֵׁנִיהֶם יֵשׁ לָהֶם כַּח הַחַיִּיבוֹר כְּטַבַּע הָאֲמֻצִּי. אֲלֵא שַׁעַץ הַחַיִּים מִחֵבֶר מִלְּקֵי הַחַיִּים לְבַד וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע מִחֵבֶר טוֹב וְרַע. כֵּן יַעֲקֹב חֵיבֵר הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ עַיִי שֶׁהֶעֱלָה אֶת הָאָרֶץ לַשָּׁמַיִם וְעָשׂוּ הַשְּׁפִיל אֶת הַשָּׁמַיִם לָאָרֶץ. עַכְתָּד. ויש להוסיף בזה ביאור עפ"י מה שביאר הוא וצללה"ה דברי הש"ס ריש ב"ק (ג':) מבעה זה אדם שנאמר אם תבעיון בעיו.

כי צורת האדם לחבר את העולם העליון והתחתון והוא ע"י תפלה. וע"כ נקרא ע"ש תפלה. אך אם הוא מחבר טוב ורע הרי הוא מזיק. עכ"ד. ויש להוסיף בזה דברים כי אדם מספרו מ"ה. כמספר שם הוי" ב"ה במלוי אלפין. והוא שם הכולל כידוע ליודעים ע"כ יש בו כח החיבור. והחיבור נעשה ע"י שהוא משתמש בעוה"ז רק לצורך עוה"ב ומקיים (משלי ג') בכל דרכיך דעהו. ומורה במעשיו שאין העוה"ז נפרד לעצמו רק הוא משמש לעוה"ב כאמרם ז"ל (אבות פ"ד) התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין. בזה עצמו הוא מחבר עוה"ז לעוה"ב ועולם התחתון לעולם העליון. וכן בתפלה כשהוא מתפלל אף לצרכי עוה"ז אם הוא מתכוון כדי להשיג ע"י עולם הבא. ואם ח"ו עושה להיפוך שהעיקר אצלו עוה"ז והוא משתמש בעניני עוה"ב ועולם העליון לצורך תאוות עוה"ז הרי הוא מחבר ומשפיל את העולם העליון לתחתון. והוא אדם המזיק שמזיק בשמו שהוא אדם שיש בו כח החיבור. כי לולא מעלתו זו לא הי' ביכולתו להזיק: וְהֵנָּה תְּכֵלִית צוֹרֵת הָאָדָם וְשְׁלִימוֹתָהּ הוּא יַעֲקֹב שֶׁהוּא הִי' עֵיֶקֶר הַמִּחְבֵּר שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה שֶׁאִמְרוּ ז"ל צוֹרֵת תַּם חִקוּקָה בְּכֹסֵא. וְיֻבֵן עַפְיִי דְּבְרֵינוּ הַגִּיל שֶׁאִם עוֹשֶׂה כָּל מַעֲשֵׂי עוה"ז רַק לְצוּרֵךְ עוה"ב וְלֹא לִיהֵנוֹת מְעוה"ז בּוֹה הוּא מִחְבֵּר עוה"ז לְעוה"ב. וְיֻבֵן מִמִּילָא שֶׁאִם עוֹשֶׂה כָּל מַעֲשֵׂי לְשֵׁם שְׁמַיִם לְצוּרֵךְ גְּבוּהָ וְלֹא לְצוּרֵךְ עֲצָמוֹ כָּלֵל אִפְיִי לְצוּרֵךְ עוה"ב וְכֹמוֹ שֶׁאִיתָא בְּסַפְרֵי אֵל תֵּאֲמַר אֶקְרָא וְכוּ' בְּשִׁבִיל שֶׁאִיִּי בֵּן עוה"ב אֲלֵא עֹשֶׂה מֵאֲהָבָה. בּוֹה הוּא מִחְבֵּר כָּל הַבְּרִיאָה לְהַשִּׁי. וְזֶה מְצִינּוּ בִיעֵקֵב שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעוה"ז רַק לְצוּרֵךְ גְּבוּהָ. וְאִף הַבְּכוֹרָה שֶׁלֶקַח מַעֲשׂוֹ שְׁכַתְּבוּ הַמְּפֹרָשִׁים שֶׁעִנִּין הַבְּכוֹרָה הוּא חֵלֶק עוה"ב לֹא עֹשֶׂה לְצוּרֵךְ עֲצָמוֹ לִירֵשׁ עוה"ב. רַק כְּמוֹ שֶׁפִּירְשִׁי אֵין רֵשַׁע זֶה

כדאי להקריב לפני המקום, ובוזה"ק (דף קמ"ב). ת"ח יעקב לל עובדיו הוה לשמא דקב"ה וכו'. ושם (דף קמ"ד): ת"ח בגין דיעקב אבטח ב"י בקב"ה וכל אורחוי הוה לשמ"י וכו'. וזהו (ישעי' כ"ט) והקדישו את קדוש יעקב, שיעקב ה"י תכלית הקדושה, כי קדוש הוא נבדל. היינו שעשה הכל צורך גבוה ולא צורך עצמו כלל אפי' לירש עוה"ב, וא"כ כל הענינים של רמאות שקיים יעקב עם עקש תתפתל באשר הכל היה לצורך גבוה נתעלו גם כל אלו הענינים ונתחברו להש"י. ולהיפוך מזה ה"י עשו שנולד עם כח החיבור כמו יעקב אבל עשה להיפוך שהשתמש בעניני קדושה לרמאות ולצוד את אביו בפיו להתלבש בטלית של מדקדק במצוות למען ישיג ע"י כן תאוותיו הנפסדות, וזה היפוך ממש מיעקב, ע"כ חיבר במעשיו הרעים את עוה"ב לעוה"ז, וזהו מאמר כ"ק אבי וצללה"ה שיעקב הגביה וחיבר את הארץ לשמים ועשו השפיל וחיבר את השמים לארץ:

← ולפי הדברים האלה יובן למה כשעוברת על פתחי בתי מדרשות יעקב מפרנס לצאת, ומקשים העולם מה ה"י חסר לו שם בבטן אמו שהרי אמרו ז"ל (נדה ל'): שגר דלוק על ראשו ומביט מסוף העולם עד סופו ומלאך מלמדו כל התורה כולה, אך יובן באשר יעקב לא לעצמו ה"י רוצה לצאת כי אם לצורך גבוה לחבר את שני העולמות ע"י עסקו בעוה"ז לצורך גבוה, ובאשר ענין זה ה"י צורתו ע"כ מפרנס לצאת, כי שם בבטן אמו לא ה"י יכול לעשות זה:

← והנה באשר כח יעקב ועשו ה"י כח המתבר, וכח אחד לשניהם ושניהם הם בבחי' אדם, אלא שזה אדם דקדושה וזה אדם בליעל אדם המזיק, ע"כ נולדו תאומים בבטן אחת, כמו שעץ החיים ועץ הדעת טו"ר יצאו משורש אחד, כמו שכתבו המפרשים ז"ל

שם, ויש לומר הטעם כי כח המאחד בא משורש האחדות, והסס"א הם ענפין מתפרדין, ע"כ באו בהכרח בשורש אחד כי שורש שניהם אחד, וכן ה"י ביעקב ועשו, רק שזה לקח לאחד על צד הטוב כנ"ל וזה להיפוך, כי הבחירה חפשית, ואילו ה"י עשו רוצה ה"י יכול להיות כמו יעקב לחבר בקדושה כנ"ל:

ובזה יש לפרש הכתוב ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה', ויאמר ה' לה שני גוים כבטנך ושני לאומים ממעיך יפרדו וגו' שלכאורה אינו מובן במה הרגיע את רוחה, ויש לפרש שהיא בהרגישה ניגוד ורציצה בבטנה עלה ג"כ בדעתה שאולי היא מעוברת תאומים ואחד צדיק ואחד רשע, אך היא תשיב אמרי' למה שניהם בבטן אחת והיו צריכים להיות כמו ישמעאל ויצחק שתצא הפסולת תחילה, על כן שפטה שהוא איש אחד מעורב טוב ורע ואמרה הלואי לא נתעברתי, וכעין שאמר אברהם אצ"ה ואנכי הולך ערירי, שפירשו במד"ר (פ' מ"ד) שאמר אם עתיד אני להעמיד בנים ולהכעיסן מוטב לי ואנכי הולך ערירי, כן אמרה רבקה למה זה אנכי, וע"ז באה התשובה ששנים הם וממעיק יפרדו, והיינו שלשון פירוד מורה לדבר שיש לו שורש אחד ומתפרדין, כמו ענפין מתפרדין, וכמו שה"י שניהם בשורש אחד הוא כח המאחד ומחבר, ע"כ לא יתכן שיבראו אחד אחד, ואינו דומה לישמעאל ויצחק שלא היו משורש אחד:

→ אך עדיין צריכין למודעי מאין בא זה שיבראו שניהם דווקא בכח המאחד, שכנראה מזה שכל תולדות יצחק היו בכח המאחד, ויש לומר דהנה מדתו פחד כמ"ש (בראשית ל"א) ופחד יצחק ה"י לי, וזה היפוך העמדת תולדות, כאמרם ז"ל (ברכות כ"ב) בע"ק אסור בדברי תורה משום שמחמת קלות ראש הוא בא, שוה היפוך מדת היראה, וכן

אמרה רחב הזונה (יהושע ב') עוד רוח באיש, מפני פחד ופירשו ז"ל (זבחים קט"ז): דאפי וכו', אך לזה היה צריך ש אברהם שמדתו חסד, ומאחר שכל היתה מכח התחברות שתי המ' ופחד שהם שני קצוות ימין ושני כל התולדות יש בהן בחי' כד שבאמת ה"י יעקב כלול בתרין, ה"י ז"א דקליפה כנוצע ולפי הדברים האלו יובן הפירו הוליד את יצחק, שרש"י (ד' י"ח) פירש שהוליד היא לל שעשה שאשתו תלד, ולפי"ז שכל לשון הוליד הוא חסר בד אבל כאן יש לפרש בפשיטות עשה שיצחק יהי' לו כח התוי שיצחק יוליד, וא"כ אין לשון כלל:

ולפי דרכנו יובנו דברי המדו ילמדנו רבינו על מה ה באים וכו', ותמהו הכל מה ז אך י"ל דהנה שלמים מצ ביעקב שנאמר (בראשית נ זבחים לאלקי אביו יצחק, ששלמים באשר יש בהם ש ולכהנים ולבעלים שהיא בחי והיא מתיחסת למדתו של היא פתיחה לכל ענין הפרשו הבנים האלה:

והנה שבת מתיחסת ל"י (ישעי' נ"ח) והאכי יעקב אביך, ובוה יש לפר ימינא ושמאלא ובינייהו כלה שבת היא מעין עוה"ז וע דברנו מזה, והנה עוה"ב נקו ועוה"ז בשם שמאל כמ"י אורך ימים בימינה בשמאלה ובמד"ר (פ' נ"ט) אורך לעתיד לבוא בשמאלה בעוה"ז, ע"כ, וזה ימינא עוה"ב ועוה"ז ובינייהו ו

שביניהם והמאחדם הוא כלה שהיא שבת:
L

במד"ר (פ' ס"ד) כמה בארות חפר אבינו יצחק בבאר שבע, ר יהודה אומר ארבע כנגד כן נעשו בניו ארבעה דגלים במדבר, ורבנן אמרי חמש כנגד חמשה ספרי תורה, ע"כ. ויש לפרש דהנה הדגלים שבמדבר עליהם נאמר איומה כנדגלות ובמד"ר (שמות פ' ט"ו) איומה כנדגלות אין דגלים אלא צבאות שנאמר דגל מחנה וצבאו וגו' וכן דגלי השמים המלאכים וכו' וכשם שהכל יראים מן הקב"ה ומן המלאכים כן הגויים יראים מישראל. מזה נראה טעם הדגלים במדבר ולא הי' כן אחר שבאו לארץ, מפני שבמדבר הלכו בני ישראל במקום משכן הסט"א נחש שרף ועקרב וצמאון היו צריכין לדגלים שיפילו עליהם אימתה ופחד לבל יקרבו אליהם לבלבלם ולהפריעם מעבודתם עבודת ה' ולקבוע התורה בלבם, והנה ענין חפירת הבארות כבר אמרנו בשם כ"ק אבי אדומ"ר זצללה"ה דברי חובת הלבבות מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונות ידלנה. שכמו מים עמוקים שהם במציאות אלא שטמונים ומכוסים בבטן הארץ ואיש תבונות הוא המסיר את הכסוי שעל גביהם ודולה אותם, כן היא עצה בלב איש שהעצה היא במציאות ואינו צריך אלא להסיר את כח החומר המכסה עליה. ולפי"ז יהי' ענין חפירת הבארות שעשה פועל דמיוני שגסות החומר לא תכסה כ"כ על העצה שבלב הישראלי. ולפי הדברים האלה ענין חפירת הבארות וענין הדגלים שבמדבר יש שיווי גדול ביניהם, שזה לבל יקרבו אליהם דבר חיצוני מבחוץ המטריד והמבלבל מקניית השלימות ומעבודת הש"י, וזה להסיר את חומריות הגוף עצמו המטמטם את הלב ומונע אותו מקניית השלימות ומעבודת הש"י. וע"כ הי' מספרם שוה, שכל מספר ארבעה

אמרה רחב הזונה (יהושע ב') ולא קמה עוד רוח באיש, מפני פחד ישראל, ופירשו ז"ל (זבחים קט"ז): דאפי' אקשווי וכו'. אך לזה היה צריך שיתוף כח אברהם שמדתו חסד, ומאחר שכל התולדה היתה מכה התחברות שתי המדות חסד ופחד שהם שני קצוות ימין ושמאל, ע"כ כל התולדות יש בהן בחי' כח המאחד, שבאמת הי' יעקב כלול בתרין, רק עשו הי' ז"א דקליפה כנודע:

ולפי הדברים האלו יובן הפירוש אברהם הוליד את יצחק, שרש"י (בראשית ד' י"ח) פירש שהוליד הוא לשון הפעיל שעשה שאשתו תלד, ולפי"ז צריך לומר שכל לשון הוליד הוא חסר בדבר המובן, אבל כאן יש לפרש בפשיטות שאברהם עשה שיצחק יהי' לו כח התולדה היינו שיצחק יוליד, וא"כ אין כאן כפל לשון כלל:

ולפי דרכנו יובנו דברי המדר"ת שפתח ילמדנו רבינו על מה היו השלמים באים וכו', ותמהו הכל מה ענינו לכאן, אך י"ל דהנה שלמים מצינו תחילה ביעקב שנאמר (בראשית מ"ו) ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק, מזה נראה שלמים באשר יש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים שהיא בחי' התכללות, והיא מתיחסת למדתו של יעקב, ע"כ היא פתיחה לכל ענין הפרשה של לידת הבנים האלה:

והנה שבת מתיחסת ליעקב כמ"ש (ישעי' נ"ח) והאכלתיך נחלת יעקב אביך, ובה יש לפרש הזמירות ימינא ושמאלא ובינייהו כלה וגו', דהנה שבת היא מעין עוה"ז ועוה"ב, וכבר דברנו מזה, והנה עוה"ב נקרא בשם ימין ועוה"ז בשם שמאל כמ"ש (משלי ג') אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, ובמד"ר (פ' נ"ט) אורך ימים בימינה לעתיד לבוא בשמאלה עושר וכבוד בעוה"ז, ע"כ, וזה ימינא ושמאלא הוא עוה"ב ועוה"ז ובינייהו הוא הממוצע

ספר

פנים יפות

השלם

על התורה

והוא חלק שלישי מספר

הפלאה

למרנא ורבנא, רבן של כל בני הגולה, הגאון האמיתי, אור עולם, אביר
הרועים, מאור הגולה, בוצינא קדישא, החסיד המפורסם, קדוש ישראל

רבינו פינחס הלוי איש הורוויץ וצללה"ה

אשר שפט את ישראל והרכיץ תורה לתלמידים

ב"ק וויטקוב ולעחוויץ ופראנקפורט דמיין

מחבר ספרי הפלאה על מסכתות הש"ס וחידושי שו"ע, ספר כתובה
על מס' כתובות, וספר המקנה על מס' קדושין, שבת אחים ונתיבות
לשבת על אבן העזר, ושו"ת גבעת פנחס, ועוד חיבורים יקרים

חלק ראשון

ספר בראשית

יוצא לאור בהוצאה חדשה מתוקנת ומבוארת

בעיה"ק ירושלים תובכ"א

שנת השמיטה תשס"ח לפ"ק

(התוארים הם מנוסח ההסכמה)

דאמר למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה ודיהם, ר"ל שמה שהם מקבלים חלק הרשעים אין זה עולה. לג ועוד יבואר במקום אחר. לך

(מבתי"ק)

ולאום מלאום יאמץ. פירש"י, לא ישו בגדולה, כשזה קם זה נופל, וכן הוא אומר אמלאה התרבה. יש לומר על דרך שכתב הארז"ל (משנת חסידים י"ה"כ מ, ב) כי השמ"ץ הוא גימטריא שס"ד, ונמתק בבי פעמים יעקב שמספרו שס"ד. והנה ב' פעמים יעקוב מלא הוא גימטריא שניו כמספר עשו, ל"ה והוה דקאמר אמלאה התרבה, ר"ל בהמלא יעקוב או יחרב עשו. (קובץ ט"ס שלמה ז, א)

[וישכר באהליך], כמו שיבואר ענינו אי"ה במקומו, ל"י שזבולן הוציא ניצוצות הקדושה מתוך עמקי הקליפות, כאדם שמברר [הטוב] מתוך הפסולת, דכתיב ביה (שם פסוק יט) ושפוני טמוני חול, שמוציא ניצוצי הקדושה מתוך החול, ועדיין לא נבררו כראוי, אבל ישכר באהליו בירר אותם לגמרי והעלם למעלה. והוא ענין חול ושבת, שברורי החול מתעלים בשבת, ל"י כמבואר בפסוק ששת ימים תעשה מעשיך וגו' (משפטים כג, יב). ל"ה

וז"הו שצד עשו לאכיו, שצד במקום השדה שהיא מקום הקליפות, ולכן שואל את אביו איך מעשרין התבן והמלח, שהם הפסולת, כדי להוציא מהן הניצוצות הקדושים שבהן. וזהו שאמר יצחק לעשו (להלן כו, ג"ד) וצודה לי ציד ועשה לי מטעמים, שיברר הניצוצות היטב עד שיהא בבחינת טו[ן]עמיה שהוא טעם שבת כמו שאמרו חז"ל (ע' שבת קט"ו). ל"ט וזהו שאמר יצחק במאכל שהביא לו יעקב ואוכל מכל (להלן כו, ל"ג), שטעם בו טעם גן עדן.²

אותם לשורש קדושתם. והוא דמיון ימי חול ושבת, שבימי החול על ידי המלאכה הם מלקטים ניצוצות הקדושה, ובשבת הם מתבררים ומתעלים למעלה. לח ז"ל רבינו בפי' יתרו (כ, ח), ומבואר בזוהר (ע' ע"ח שער יא פ"ז), שכל העלאות הנצוצות של כל ימות החול, עיקר עלייתם הוא ביום השבת, שאין בו כרורים חדשים כמו בימות החול, אלא כל מה שנברר בימות החול הוא מתעלה ביום השבת, והוא מה שאמר הכתוב (שם) ששת ימים תעשה מלאכתך וביום השביעי שבת וגו', כמבואר בזוהר (ו) ובמפרשים. ל"ט ע' בדברי רבינו להלן (כו, לג) ד"ה והנה, ובפי' בהעלתך (יא, ד ד"ה עוד י"ל). מ ע' ב"ב י"ד ע"א, ת"ד שלשה הטעמן הקב"ה מעין עולם הבא אלו הן אברהם יצחק ויעקב, אברהם דכתיב ביה ככל, יצחק דכתיב ביה מכל, יעקב דכתיב ביה כל. ובמד"ר (סז, ב) ואוכל מכל, רבי נחמיה אומר מכל טוב שהוא מחוקן לעתיד לבא. ועוד שם (סח, כב) כשעה שנכנס אכינו יעקב אצל אביו נכנס

76 (כו) ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד [איש שדה]. פירש"י לצוד ולרמות את אביו וכו' האיך מעשרין את המלח ואת התבן. יש להבין ענינו, מפני שיצחק סבר שענינו כענין יששכר וזבולן, דכתיב בו (ברכה ל"ג, יח) שמח זבולן בצאתך

לג אין ברור קשר דברי רבינו לפסוק המוצב בראש הדיבור. אך נראה שהדברים נמשכים לדיבור הקודם, שאף שבטלה החלוקה שבין יעקב לעשו וברין נטל יעקב חלקו בעולם הזה, אעפ"כ לענין עולם הבא נשאר המקח שנטל גם חלק עשו, (על מעט צדקוחיו שעשה, או כל מה שהיה ראוי לקבל אילו לא הרשיע), שמאחר שעשו ממילא אינו יכול ליטלו הוי זה נהנה וזה לא חסר, כמבואר בדברי רבינו בפי' וירא. ל"ד ע' בדברי רבינו בפי' וירא (יח, יח), ויחי (מט, כז), ובפי' ואתחנן, ובפי' האזינו (לב, ח), ובהפלאה (כתובות עז:). לה ע' בדברי רבינו להלן (כו, לו) ובהערה ס"ד. לו ע' בדברי רבינו בפי' ברכה (שם), ובפי' ויחי (מט, יד), ובפתיחת הפלאה (אות מ). לו ז"ל רבינו בפי' ויחי, כי תועלת גדול הוא בעסקי זבולן בצאתו לסחורה, כי היתה כוונתו ללקט ניצוצות הקדושה המעורבים בחול, כמו שכתוב ושפוני טמוני חול, ובני יששכר [ש]היו עוסקים בתורה היו מבררים ניצוצות אלו ומעלים

שאם , ואז לוקה ועשו שעשו מילא כפי אחיו, חלק דוברי כזב, לקמן כי לא ייקים, מחלק ה מה ו זהו העולם העולם שנאמר זו היום כחלקו א. וז"ל הכטן, עבודה ל כן יכן כתב ע, שלפי בפסוק שעשו :ם יעקב יח בעקב תתחל לב ושם לים שם, רי רבינו

אב"ל עשו באמת לא עשה כן, אלא היה מתחבר בקליפות. ויש בזה רמז, כי עשו עם מספר ציד הוא ת"פ, כמנין שם נוקביה דקליפה, ויודע הוא לשון חיבור, שחיבר עשו שמו עם מספר ציד. וזהו שאמר יעקב (להלן כו, יא) עשו אחי איש שעיר, כי מנין שעיר תק"פ, ס"מ ונוקביה. ^{מא}

אב"ל יעקב חיבר עצמו לתורה שנקראת תמימה, ^{מב} וזהו שאמר ואנכי איש חלק, שהיה מתדבק לשכינה שמספרה תק"ל, שהוא (שילים) [שילוב] הוי"ה ואהי"ה הוי"ה ואדנ"י. ובכח התורה משבר כחו של עשו, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ה.) [על הכתוב] ובני רשף יגביהו עוף (איב ה, ז) ואין עוף אלא תורה, ^{מג} ושמעתי בשם הגאון פני יהושע, שרשף כמספר ס"מ ונוקביה, ובהוסיף שם אל שבשם ס"מ א"ל גימטריא תרי"א [מספר תורה], ובכח התורה משבר אותו. ^{מד} וזה ענין [הכתוב] בקבלת התורה וזרח משעיר למו (ברכה ל, ב), שבנתינת התורה משבר כח השעיר.

ולפי שנתדבק עשו באשה רעה ^{מה} שהיא מרמזת (קהל ז, טו), ^{מו} נתגבר בו התאוה רעה. וכמו שהבכורה כשהיא בקדושה היא תועלת גדול כפלים לתושיה, שהיא פי שנים (מחלק הבכורה, כן בהיפוך כשהבכורה בעשו

עמו גן עדן. וע' בדברי רבינו להלן (כו, לג) בר"ה גם ברוך יהיה. מא ז"ל האוהחה"ק כפ' וישלח (לב, טו), עזים מאחים וגו', שמעתי ממורי זקני זצוק"ל, שנתכוון יעקב בחשבון ששלח מבעלי חיים בחשבון שעיר, שעולה בו תקי"ף וכו', לשבר תוקפו. מב שלכן נקרא יעקב איש תם. מג "אמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו, שנאמר ובני רשף יגביהו עוף, ואין עוף אלא חורה, שנאמר התעיף עיניך בו ואיננו, ואין רשף אלא מזיקין, שנאמר מזי רעב ולחומי רשף וקטב מרידי." מד ז"ל רבינו בהפלאה (כתובות עז:), אמרו חז"ל כל העוסק בתורה לשמה מזיקין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף

נתן חלק גדול בקליפה וגדלה תאותו כפלים, והיא גורמת המיתה, כידוע שהתאוה שהיתה בחוה [גרמה], כדכתיב (בראשית ג, ו) וכי תאוה הוא לעינים. ולכך אמר הלעיטני נא מן האדם האדם ב' פעמים, בשביל תאותו שהיתה כפולה. לכך אמר לו יעקב מכרה בכרתך לי, כי אצלו הוא גרעון להרבות התאוה לקרב מיתתו. והיינו שהשיב הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה.

ויש לפרש לשון עיף, ^{מז} כמו שאמרו חז"ל בכתובות דף ס"ז (ע"ב) עייפינהו ושרדינהו, לשון כפל, שהיא תאוה הכפולה עד למות. והיינו דכתיב יגביהו עוף, שהיא התורה, כי על ידי התורה משבר אותו. ויבואר עוד.

[במקום אחר נמצא לרבינו]

הנה מצינו (וישלח לו, יב) שאמר עשו ליעקב נסעה ונלכה ואלכה לנגדך, ויעקב לא רצה. ולכאורה הוא מן התימה, מאי מעמא לא רצה יעקב, אדרבה הלא טוב שתאחוז בשלום אפילו עם גוי בשוק. אבל יובן לפי מה שאמרנו פירוש באלו הפסוקים, ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים. יש לומר שמרמז על זה, כי ידוע כי הוא עשו הוא הס"ם, כי הוא שר שלו. ועשו בסומא

יגביהו עוף וכו', ושמעתי בשם הגאון המחבר ספר פני יהושע, שענינו, כי המזיקין נקראים בני רשף שהם באים מסמאל ונוקביה, שהס"ם חציו בקדושה שם אל, וס"ם הוא סם המות, ונוקביה בגימטריא ת"פ, נמצא ס"ם ות"ף הוא בגימטריא רשף, וכשעסקו בתורה שהוא בגימטריא תרי"א, והוא שם אל שבו המהפך אותיות רשף לרחמים, שרש"פ עם אל עולה בגימטריא תרי"א. ועיין עוד בדברי רבינו בפרשת אחרי (טז, י). מה היינו נוקביה דקליפה כנ"ל. מז "ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וגו' וחוטא ילכד בה." מז "ויבא עשו מן השדה והוא עיף ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף

הגדולה היבר ס"ם ר
והנה עשו בנימב
עולה יחד ו
יודע הוא לשון וז
(בראשית ה, א). והנד
רחמנא ליצלן, והו
ששוכן ב'
ואם תחבר סמא
בגמטריא ת
התורה, ועשה שות
אבל יעקב עסק ב
תרי"א, וזהו ובני רז
עוף אלא תורה, כי
שהוא

והנה עשו היה ו
ומתוך כחו
בכור פטר רחם ונפ
להרע יותר מחשק
חובת הלבבות () כ
לאשה אחת עד שה
בהשקתו על נפשו
בתורת אלקי ישרא
לפני ה', וכן עשה,
יש לומר, שגם יעק
בתורת ה' כחש
והנה ידוע כי ה
לכני אדם,
ויעלו בתהו ובהו
שבתחילה מושך
בעניניהם העון למאז
ומים גנובים ימתקו.
יסיר התאוה ההיא
היה וכן לילה אבד
יצרם הרע כ

אנכי" (להלן פסוק נ
ויכוס, ובדברי רבינו

שיל"ת

ספר

התם סופר

על התורה

השלם והמפואר

בראשית

מרבנינו משה סופר זצוק"ל

בעל שו"ת וחי'דושי "התם סופר"

יצא לאור במהדורה הראשונה בשנים תשי"ח - תשכ"א מכתב"ק, בתוספת ציונים מתנ"ך ומחז"ל, והערות "שער יוסף" על ידי הגה"צ רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל חתן הג"מ שלמה אלכסנדרו סופר זצ"ל בן מרן רבי שמעון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא יבעל סכתב סופר בן מרן רבנו המחבר זצ"ל

ועתה יוצא לאור במהדורה מושלמת חדשה ומפוארת על ידי מבין להוצאת ספרים והקרן כתבי יד ע"ש החתם סופר ז"ל ע"ה"ק ירושלים תוכב"א תשפ"ב

מהדורת שטראסבורג

קריאת שם עשו. לכן הביא לו נייר חלק שלא נכתב קרא שלפניו והתחיל ואחרי כן יצא אחיו וגו', דהשתא מרמז שהמלכות לבסוף לנו תסוב מלוכה, ואפילו הכי אמר ההגמון ראו דברים ישנים מפה זקן חדש שכבר עברו חלפו להם מימים קדמונים דהרמז אבכורה קאי וכנ"ל. והשיב להודיעך כמה צער נצטער אותו צדיק כלומר ביציאתו נצטער הרבה לצאת ראשון ולא עלתה בידו והוא מרמז כנ"ל על צער הגלות, ועל כרחק וידו אוחזת בעקב עשו אסוף מלכות קאי וכנ"ל, ודוק.

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב.

(כה כז)

הנה היו"ד יתירה דהיה לו לקרותו עק"ב, וזה שאמר עשו (להלן כז לו) הכי קרא שמו יעקב ביו"ד, אלא להורות על תדירותו בעקבה ורמיה כי עקבני פעמים וכך דרכו כל הימים, על כן באה היו"ד יעקב לשון עתיד להורות על ההוה תמיד כידוע בלשון כ"א (רש"י להלן כט ג).

והנה אמרו במדרש רבה (בראשית רבה סה ג) שא כל"ך תליך, שהברכות תלויות ועומדות כ"ב, ונ"ל שהיה תלוי או שיתברך יעקב ויהיה עשו מקולל או ח"ו

יעקב שם
בשם יעקב
סיומו תיבת
לאחר תפילות
לשון יעקב
יעקב שמו
בשם יעקב

בהיפך, שכן ר"ת יעקב מלא בוי"ו הוא אחד משני פנים, או י'בוא ע'ליו ק'ללות ו'לא ב'רכות, וכמו שאמר יעקב באותו לשון בעצמו (להלן כז יב) והבאתי] עלי קללה ולא ברכה, או אם יתברך יעקב יהיה ר"ת שלו י'קח ע'שו ק'ללות ו'יעקב ב'רכות, וזה שאמר יצחק הברכות תלויות ועומדות על כן תמהר לחטוף הברכה. ואמר אחר שמאת ה' היתה סיבה ונתברך יעקב, אם כן ממילא נתקלל עשו ואי אפשר לברכו עוד בברכה אחרת כי כבר אררו ה', ואמנם עשו צווח הכי קרא שמו יעקב לרמז הנ"ל, לא כן הוא, אלא ויעקבני זה פעמים, אבל לעולם אין שום רמז בר"ת הנ"ל, ואם כן הלא אצלת לי ברכה ולא קללה, כי אפשר לברך גם שנינו. (תקס"ט)

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שָׂדֵה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תֵּם יוֹשֵׁב אַהֲלִים. (כה כז)

וצריך עיון כי איש תם אינו ההיפך מן איש שדה כ"ב, ואם נאמר כי ציד בקי ברמאות (רש"י), אם כן כשם שאמר איש ציד איש שדה הוה ליה למימר איש תם איש יושב אהלים כ"ב. ועוד קשה לי להוציא תואר תם על שלא היה חריף בשכל

עשו היה
ציד את
שדה וכל
יודע עתה
ומינסת ויה
איש תם
דלך את
הסם

שער יוסף והוספת

פא. ברש"י: "כל לשון הוה משהנה לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר לפי שכל דבר הוה תמיד כבר היה ועתיד להיות". פב. במדרש (ופי' מתנו"כ): "תליך, אמר לו הרי הברכות תלויות למאן החמי ליה למתברכא (למי שהוא ראוי אליהם) הוא מתברך". פג. ראה ברבינו בחיי: "ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים. כון הכתוב לומר, כי אע"פ שהיו האחים האלה תאומים נוצרו בבטן בזמן אחד, אין מעשיהם דומים זה לזה, אבל הם שני הפכים, וכל מדותיהם חלוקות זו מזו". פד. ראה ברא"ש: "לצוד ולרמות את אביו בפיו, ולא כמשמעו... דלגבי יעקב כתיב 'תם' במקום 'יודע ציד', ו'יושב אהלים' במקום 'איש שדה', והפך ה'תם' הוא המלא מרמות". פה. כלומר, לפ"ז פירט הכתוב שני דברים הפכיים, האחד ההפך של איש יודע ציד איש תם, והשני ההפך של איש שדה איש יושב אהלים.

לרמאות. ועוד מ ברמא על כן נ"ל לה ותמים יאנ כתרפים וקסמים, יה יג) על פסוק ו ולעיל יז א) בו תמים. ונ"ל דעני ידי קסמים ותרפי עתידות וחשב יצ והיינו כי צ והנה בילדותו טומאה נ על ידי עצם ידו מת"ס (סנהדרין סה נ כלאים פ"ח ה"ד) א ולרבי יוסי (שם) הו (במדבר יט טז) ואי לרבות הנוגע באי ה' פ"ח הכלאים ופרח פרק נ"ח השדה הנו"ן במ

פז. ראה מגילה יג ע ליה אין, מיהו אבא ר לסגוי ברמיותא, אמנו (ופירש"י): "ידעוני זה השדה תיה, רבי יוסי חבל גדול יוצא מן ה באותו חבל היוצא מן אשר יגע על פני הש על פני השדה, בגדל צ. בזהר: "איש שדה אלא באתר חרוב כמו הוא ועיר הקליפת בעי רב ה"ה וכו', מהר"ק קמ

לרמאות. ועוד מי סני לצדיקים להיות חריף ברמאות עם עיקש^פ.

על כן נ"ל להקדים ולומר כי כינוי חם ותמים יאמר על מי שאינו שואל בתרפים וקסמים, כי כן כתב רמב"ן (דברים יח יג) על פסוק תמים תהיה עם ה' אלוקיך ולעיל (יו א) בפסוק התהלך לפני והיה תמים. ונ"ל דעשו היה מרמה לאביו על ידי קסמים ותרפים שעל ידם היה יודע קצת עתידות וחשב יצחק שיש בו רוח הקודש, והיינו כי ציד ברמאות של פיו.

והנה בילדותו טרם ידע לשמש בשמות טומאה נ"ל שידע עתידות בסגולה על ידי עצם ידעונו שמשימים בפיו של מת^פ (סנהדרין סה ע"ב), והוא נקרא בירושלמי (כלאים פ"ח ה"ד) איש אדמה, גברא דטוריא, ולרבי יוסי (שם) הוא מטמא באוהל, מדכתיב (במדבר יט טז) ואשר יגע על פני השדה, לרבות הנוגע באיש שדה, עיין רע"ב משנה ה' פ"ח דכלאים^פ, וכתב בספר כפתור ופרח פרק ג"ח דאדני השדה היינו אדן השדה הנז"ן במקום מ"ם אדם שדה פט

עיי"ש. והכי פירושא דקרא, ויהי עשו איש יודע ציד, היודע לציד את איש שדה היינו ידעונו הנ"ל, לכן היה יודע עתידות וידע לרמאות, ואמנם יעקב איש תם לא הלך אחרי נחש וקסם כי אם יושב אוהלים.

וְיָהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שְׂדֵה וַיַּעֲקֵב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אוֹהֲלִים.
(כה כז)

שמעתי ממ"ו הגאון בעל הפלאה (פנים יפות) עשו איש יודע ציד יודע לשון חיבור, שחיבר מספר צי"ד לשמו עש"ו עולה גימטריא לילי"ת ואחר כך חיברה לאיש שדה שהוא הס"ם איש השדה והחורבת כידוע^ג (זהר ח"א קלט ע"א).

ואני מוסיף על דבריו, שמפני כן אמר כי יעקב איש תם יושב אוהלים לומר כי יעקב תיקן קלקולו של עשו, וכאילו כתיב יעקב איש יודע תם, והוא כי חיבור סמא"ל ולילי"ת גימטריא תרי"א כמו תור"ה, עיין מה שכתב בזה פני יהושע פרק קמא דברכות על פסוק (איוב ה ז) ובני רשף יגביהו עוף צא, ומה שכתבתי

שערי יוסף והוספות

פו. ראה מגילה (ג ע"ב) "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וגדלו בט"ו... אמר לה מניסבא לי אמרה ליה אין. מיהו אבא רמאה הוא. ולא יכלת ליה. אמר לה אחיו אבא ברמאות. אמרה ליה ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמאותא. אמר לה אין עם נבר התבר ועם עקש תתפל (שמאלב כג כז). פו. בסנהדרין (ופירש"י): "ידעונו זה המנוח עצם ידוע (שם היה) בפיו והוא מדבר מאליו". פח. במושנה כלאים: "אדני השדה חיה. רבי יוסי אומר מטמאות באהל כאדם". ופירש הרע"ב: "אדני השדה, היה הגדלה בשדות וכמון חבל גדול יוצא מן הארץ שגדלה בו אותה חיה, ושמה ידוע והוא ידעונו הכתיב בתורה, ומהובר בטבורו באותו חבל היוצא מן הארץ וצורתו צורת אדם בפרצוף וידים ורגלים מטמא באהל כאדם, דכתיב וכל אשר יגע על פני השדה, באדם שגדל בשדה". פט. בכפתור ופרח: "טעמא דר' יוסי וכל אשר יגע על פני השדה, בגדל מן השדה, כלומר מין אדם, ויהיה נז"ן אדני במקום מ"ם. ויהיה אדן כמו אדם". צ. בזהר: "איש שדה לקפחא לון לבני נשא ולקטלא לון... איש שדה בגין החולק עדביה לאו איהי בישובא אלא באתר החוב במדברא בתקלא ועל דא איש שדה". וראה קהלת יעקב ועדן איש שדה: "איש שדה הוא זעיר הקליפה בעלה דלילית שדה אדום". צא. אינו בפני יהושע לפנינו, והביאו מרן בדרשות וה"ג דב ד"ה וכבר נהנהג קמ"ו גו. "כבר הוכרתי דברי פני יהושע פרק קמא דברכות על מה שאמרו חז"ל (ברכות

→ עשו קלקל
בחיבור סמאל
ולילי"ת העומת
למנו תור"ה
ועתה תיקן
קלקולו בחיבור
הס"ם לשמו
יעקב הפלאה
ב"פ תורה
מכתב ובע"פ

יא
ית
ין
יה
ית
זה
ל
ת
א
ה
ח
ן
ס
א
ך

עשו היה ידע
לצור את אלק
טוריא וע"ה
ידע עתידות
וסרמה יעקב
איש תם לו
הלך אחר נחו
וקסם

והארכתי כזה פרק בתרא דגיטין בחידושי צב
 עיי"ש. והנה יש לנו ב' תורות בכתב ובעל
 פה ובחיבורם נרפא לנו מהיזק תורה של
 ס"ם הנ"ל, וב' פעמים תור"ה גימטריא
 אלף רכ"ב, וידוע (סוכה נב ע"ב רש"י ד"ה
 באטב"ח) כי מ"ם סתומה גימטריא ת"ר
 ואמנם בעצם הוא גימטריא ארבעים, על
 כן ת"ם גימטריא אלף וארבעים, וכשתצרף
 לזה חשבון יעק"ב קפ"ב עולה ב' פעמים
 תורה הנ"ל. וזהו יעקב איש יודע תם,
 שחיבר מספר ת"ם לשמו, וזהו יושב אהלים
 ב' אהלים בכתב ובעל פה, ורמזו חז"ל

(קידושין ל ע"ב) ושמת"ם, סם תם צג וק"ל צד.
 (תק"ס)

L

ויגדלו הנערים וגו'.

(כה כו)

עיינן פירוש רש"י (פסוק ל) שאברהם אבינו
 ע"ה מת חמש שנים קודם זמנו מפני
 עשו, נמצא היה ראוי שיחיה ק"פ שנים.
 והנה אם תצרף שנות האבות שנזכרו בקרא,
 קכ"ז לשרה (לעיל כג א), ק"פ לאברהם, ק"פ
 ליצחק (להלן לה כח), קמ"ז ליעקב (להלן מז
 כח), ק"י ליוסף (להלן נ כו), עולה תשמ"ד,
 ולוט"ן בטומאה שהוא אחוריים דחכמה

צדיק האמת
 כדרכי אבות
 מצטרף עם
 מנין שנות
 האבות לתמו
 מהם ומסך

שער יוסף והוספות

ה ע"א) כל העוסק בתורה מויקין בדל"ן ממנו, שנאמר (איוב ה ז) ובני רשף יגביהו עוף, ואמר הגאון ז"ל כי
 רש"ף גימטריא תק"ף כמו ס"ם ליל"ת, אשר בהתחברם יצאו בני רשף. ואמנם על ידי עסק התורה נמשך
 שם א"ל ביניהם להפרידם ונעשה סמא"ל ליל"ת גימטריא תר"א כמו תור"ה". צב. אינם לפנינו וחבל
 על דאבדון. צג. בקידושין: "הנו רבנו, ושמתם סם תם, נמשלה תורה כסם חיים". צד. כפנים יפות
 כאן [שנדפס פעם ראשונה בשנת תקפ"ה] כתב: "...אבל עשו באמת לא עשה כן, אלא היה מתחבר
 בקליפות, ויש בזה רמז כי עשו עם מספר ציד הוא ת"פ כמנין שם נוקביה דקליפה, וידוע הוא לשון חיבור
 שחיבר עשו שמו עם מספר ציד, והוא שאמר יעקב (להלן כו יא) עשו אחי איש שעיר, כי מנין שעיר תק"פ
 ס"ם ונוקביה, אבל יעקב חיבר עצמו לתורה שנקראת תמימה, והוא שאמר (שם) ואנכי איש חלק, שהיה
 מתדבק לשכינה שמספרה חק"ל שהוא שילוב הוי"ה אהי"ה הוי"ה ואדנ"י, ובכח התורה משבר כחו של
 עשו, כמ"ש הו"ל (ברכות ה ע"א) ובני רשף יגביהו עוף (איוב ה ז) ואין עוף אלא תורה, ושמעתי בשם הגאון
 פני יהושע שרשף במספר ס"ם ונוקביה ובהוסיף שם אל שבשם סמא"ל גימטריא תר"א (כמו תורה) ובכח
 התורה משבר אותו וכו' עכ"ל. הנה כבר העיר הפנים יפות הנ"ל שיעקב שחיבר עצמו לתורה ביטל
 הקליפה, אולם החת"ס הסביר וביאר יפה לשון הקרא ויעקב איש תם יושב אהלים, כמבואר בפנים. ומה
 שהעיר חתם סופר זע"ן בפני יהושע פ"ק דברכות, וכן הוכיחו בשו"ת חת"ס חלק או"ח סי' קע"א ד"ה
 אך עינתי וכו', וביתר ביאור בדרשות חת"ס ח"ג רב ד"ה וכבר. מהדו"ק קמ"ו ג', וכתב שם: וכבר הזכרתי
 דברי פני יהושע פ"ק דברכות וכו', (אולי בוגנתו בחידושים על מסכת גיטין מימי חורפו כמזכר בפנים),
 ובחידושי פני יהושע על מסכת ברכות לא מזכר כלום מזה. והפנים יפות כתב: ושמעתי בשם הגאון פני
 יהושע כנ"ל. והנה בתורת משה להחתם סופר מה"ק בקרא הנוכחי (ע"פ רצא ד"ה ויגדלו) נדפס תחת כוכב
 (שהוא מלשון תלמודי החתם סופר) בקרא זה, מה שפירש הפני יהושע בפרק קמא דברכות כנ"ל, ואח"כ
 תמצית דברי הפלאה, ולבסוף לשון התלמוד: ומן הגאון זצ"ל הוסיף דאיש שדה י"ל דהיינו אדני השדה
 וכו' והיא היה ששמה ידעוני שלוקחין עצם בפזו ועושים כיוסף לאמור עתידות וסבר יצחק שבצדקתו
 נעשה לו כן שבא עליו רוח הקודש עכ"ל. והנהאז מאמר זה והמאמר הקודם, ראה שהם ב' דברים
 נפרדים, והחתם סופר הוסיף על דברי רבו באופן השני כנ"ל, אבל ענין ידעוני הוא מאמר בפני עצמו
 כנדפס כאן בטוב טעם הרמז בקרא רישא וסיפא כמובן (ובספר יפה לקץ במחכ"ת הביא כאן ששמע
 מרבו החתם סופר רמז בקרא זה, ומביא בשם הפלאה מה שאמר הפני יהושע, ומה שאמר הפלאה, מביא
 בשם הגאון ר' נתן אדלער ז"ל). (שער יוסף).

בטומאה צה ע
 בהימצא צדי
 עם תשמ"ד ז
 להינן
 וזה מרומז
 עזו אפ
 לוטן הנ"ל,
 בטומאה, כי
 האלוקים (קה
 היינו ימי אבו
 חכמה צו, ולא
 ועל דרך זה
 מה ראתה אנ
 אלא תבוא בו
 שנה

ויהי עשו אי
 איש תם ישנ
 לפי מה ע
 דהתינו
 כנס בו ערמ
 הכפרי החק
 אינו חרף
 אע"פ שהיה
 תם, וההיפך

יחזק הכיר
 בצדקת יעקב,
 אבל עשו
 והטעם וחשב
 שנזול עשו
 סיעקב ורצה
 לנזך את עשו
 שיהיה יעקב לו
 עור לעבודת ה'

צה, ראה הרוט
 הנחבר ספר ה
 זאחות לוטן תב
 אותיות שאחר
 עולה ת"ש.
 זה לבב חכמה ו
 צט. בנדה: "מה
 לצוד ולרמות א
 במצוות". ק
 עקיבא

מהדורת קארנוואסער

ספר תפארת שלמה המבואר על התורה

זה ספר כתבי קודש, דברי תורה אשר יצא מפי אותו הצדיק איש חי ורב פעלים, חכם הרזים, המאיר לארץ ולדרים, דולה מבארות עמוקים, דברים נחמדים שבעתים מזוקקים, מפז ומפנינים יקרים, שפתי כהן ישמרו דעת וחוקים ישרים, על סדר פרשיות התורה ונביאים וכתובים ולקוטים מש"ס המה מסודרים, כולו כמתקים ומחמדים, ותוכם רצוף רזים צפון לישרים, שמו נודע בשערים,

כבוד אדומו"ו הרב הגאון הסידא ופרישא צדיק יסוד עולם עמוד הימיני פטיש החוק נר ישראל אספקלריא המאירה פאר הדור

מו"ה **שלמה** בהרב המופלג החסיד מו"ה **דוב צבי הכהן** זלה"ה
אבדק"ק **רדאמסק**

מהדורה חדשה ומפוארת, מאירת עינים, מוגהת בהגהה מדויקת ומתוקנת, נוספו אלפי מראי מקומות וצינונים, נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, הקטעים חולקו לפיסקאות קצרות, נוספו סימני פיסוק וניקוד, בתוספת כותרות משנה, והערות ביאור עם ציונים והשוואות לדבריו תשע"ו לפ"ק

נכתב בשום מקום, וכאן פתוח ונכתרו ועזנם
 ישאו. מחמת וישדוע שאין יצר הרע לקרוביהם,
 וזה ענש יתריי:

כפל העונש כשיכב עם אחותו
איש אשר ישכב את אחותו הסד הוא
ונכתרו עזנם ישאו. כפול, מה שלא

פרשת אמר

הצדיק צריך להעלות עמו כל הדברים בו

פי מה וישנתבאר בפרוש המשנה בזבחים פרק
 ט' (מ"ה) הצמר שבפכשים והקרנים והטלפים בזמן
 שהם מחברים יעלו, פרשו לא יעלו. על פי
 הידוע ויגדל מעלת הצדיקים ודבוק חכמים

ויאמר ה' אל משה אמר אל הפהנים פני
אחרן וגו'. ופרש רש"י אמר ואמרת
להזהיר הגדולים על הקטנים. יש לרמוז בזה על

ביאורי ההסידות

הגדולים החייבים במצוות על טומאת הכהנים הקטנים, שכשם
 שהכהנים מוזהרים לשמור את עצמם מן הטומאה, כמו כן
 מוזהרים הם שלא יסייעו בידים לכניסת הקטנים ליטמא למת.
 ג. אין מעלים את הקטנים והטלפים של הקרבן למזבח כשאנו

כז. אין האדם מתאוה לחטוא עם קרוביו. כח. יש יותר עונש
 כשחוטא להכעיס בדבר שאין הטבע מתאוה לו (סנהדרין קג).
 א. להכין למה כפל הכתוב בלשוננו, שאמר 'אמור' אל הכהנים,
 וחזר ואמר 'ואמרת' אליהם. ב. בא הכתוב להזהיר את הכהנים

צינוי ההסידות

הנראה לרמוז בענין הזה, ללמוד מכאן בחינת הצדיק הדור
 והאנשים הנלווים אליו, הנה בחינת המזבח והזבח הוא בחינת
 רמו על צדיק הדור שהוא בסוד מזבח מכפר על בני ישראל
 ישראל וכו', לכן גם האנשים הנלווים ומחוברים עמו יעלו
 גם כן עמו לרצון לקרבן לה', וכל המתובר לטהור טהור, וגם
 הקרנים והטלפים המחוברים עמו יעלו עמו כנודע. והנה זה
 הרמו בדבריהם ז"ל, הפגול והנותר והטמא רומז על הנלווים
 לצדיק שיש בהם פגול ונותר וטמא חלילה, אף על פי כן
 כשהעלן על גבי מזבח עם הצדיק פקע איסור מהם, כי כן
 כל הנשמות הפסולין יש להם עליה על ידי הצדיק כמבואר
 בספרים. ונקשה הגמרא וכו' מקוה טהרה היא, ומשני
 כשמטלה בהם האור.

ולחאיר בהם אור הקדושה להסיר מעליהם טומאת העגל, וז"ש
 'את כל עדתו שהיו מסוד הדעת, והנה 'ערב רב' גימטריא דעית,
 לפי שהיו גם כן מבחינת דעת והן מן הסיגים שבו.

ובפרשת זו (ד"ה ג'): 'כל זכר בבני אהרן יאכלנה וגו' כל אשר
 יגע בהם יקדש' (לש"י י"א), ופירש רש"י להיות כמות
 וכו'. הנראה לי בזה, שהתורה מרמזת בזה גודל מעלת דיבוק
 חכמים וצדיקי הדור, כל המסתופף בצילם ומתאבק בעפר
 רגליהם, אף כי הוא אינו במדרגת הנכונה, עם כל זה אם הוא
 מחובר לטהור יש לו תקומה להיות לו עליה על ידי הצדיק, כי
 כל המחובר לטהור טהור (ל"ט פ"ג מ"ג). כמו שאמרו במשנה
 במסכת זבחים (פ"א) הקרנים והטלפים כל זמן שהם מחוברים
 יעלו, פרשו לא יעלו, רמז על הנזיל, אם הוא מחובר לצדיק
 יעלו עמו אף שהוא בטפל המדרגה.

וי' שידוע שאין יצר הרע לקרוביה. כמו שאמרו בגמרא
 (ימ"ט ט"ז): 'ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול' (נחמ"ה
 ט ד), אמר רב ואיחיא רבי יוחנן, צעקו על היצר של עבודה
 זרה שהוא שהחריב את המקדש ושרף את ההיכל והרג את
 כל הצדיקים והגלה את ישראל מארצם, ועדיין מרקד בינינו,
 כלום נתנו לנו אלא לקבל שכר, אינו רוצים לא בו ולא
 בשכרו, נפל להם פתק מהרקיע שהיה כתב בו אמת שהוא
 חוהמו של הקדוש ברוך הוא שנסכים להם. ישבו בהענית
 שלשה ימים ושלשה לילות, מסדוהו להם, יצא וזבא כמו גור
 של אש מבית קדשי הקדשים, אמר הנביא לישראל זהו היצר
 של עבירה זרה, שנאמר (נחמ"ה ט"ז) 'ויאמר זאת הרשעה',
 כשתפסוהו נקעה שערך משערותיו, וקול צעקתו נשמע ארבע
 מאות פרסה, אמרו איך נעשה, שטא חס ושלום ירחמו עליו
 משמים, אמר להם הנביא, השליכוהו בדוד עופרת וכסו את
 פיו בעופרת כי עופרת שואב את הקול, שנאמר ויאמר זאת
 הרשעה ויטלך אותה אל תוך האפה ויטלך את אבן העופרת
 אל פיה. אמרו הואיל ועת רצון הוא נתפלל שימסר בידיו
 יצר של עריות, התפללו ונטסר בידיהם. אמר להם הנביא ראו
 שאם תהרגוהו יכלה העולם. כלאוהו שלשה ימים, ולא נמצאה
 ביצה בכל ארץ ישראל, אמרו איך נעשה, אם נהרגוהו יכלה
 העולם, אם נתפלל שלא יפתח לאיסור אין הפילה מהקבלת
 על כהנה. סיכאו את עינו והניחוהו, והועילו שלא מגרה
 ארב בקרובותיו.

וא' שנתבאר בפירוש המשנה בזבחים. ראה בפרשת פינחס
 (ד"ה נז"ט): בזבחים (דף ט"ג ע"ב) אמר רבי
 יצחק אמר רבי יוחנן הפיגול והנותר והטמא שהעלן לגבי
 המזבח פקע איסור מהן, אמר רב חסדא מרי דימי, מזבח
 מקוה טהרה, אמר רבי זירא שמשלה בהן האור. עייש.

וא' שנתבאר בפירוש המשנה בזבחים. ראה בפרשת פינחס
 (ד"ה נז"ט): בזבחים (דף ט"ג ע"ב) אמר רבי
 יצחק אמר רבי יוחנן הפיגול והנותר והטמא שהעלן לגבי
 המזבח פקע איסור מהן, אמר רב חסדא מרי דימי, מזבח
 מקוה טהרה, אמר רבי זירא שמשלה בהן האור. עייש.

גדול
 שהי,
 ת"י,
 עדת
 ור"י.
 גנני
 זינת
 זיום
 ז"ה,
 רצון
 :

הוא
 הנ"ל
 מביא
 לצי"ח
 גנני
 ו' לך
 יוכלו
 בבני
 עלה.

בני
 טריא
 תרין
 ומזל
 עליון

תורה
 ע"ה
 רצון
 ס' כי
 משה
 ז' זה

רא"ל
 משה
 ניהו
 משה
 שהיו
 ניהם

היה
 חינוה
 אליו,
 הרן.

שבדור אשר מפייהם אנו חיים, ויוכל הדבוק בהם לא ינח לעולם, להיות לו עליה להפיל בתוך הצדיקים בעבודתם, כמו שנאמר (מל"ג טו יג) 'יָכַרְךָ יְרָאֵי ה' הַקְטָנִים עִם הַגְּדֹלִים, פְּרוֹשׁ אִם הַקְטָנִים הֵם מְחַבְרִים עִם הַגְּדֹלִים גַּם הֵם בְּכֻלָּל הַבְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (ס"ה טו ב) 'אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי'. וְזֶה פְּרוֹשׁ הַמִּשְׁנָה 'הַצֶּמֶר שֶׁבִּכְבָּשִׁים וְכוּ' כֹּל זְמַן שֶׁהֵם מְחַבְרִים יַעֲלוּ, אֲפֹלוּ הֵם דָּבָר נִמְאָס וְרִיחוֹ רַע, עִם כֹּל זֶה אִם הֵם מְחַבְרִים יַעֲלוּ גַם כֵּן לְרִיחַ נִיחוּת. 'פָּרְשׁוּ לֹא יַעֲלוּ, לְרַמֵּז אִם הֵם

פּוֹרְשִׁים מִן הַצְּדִיק חַס וְשְׁלוֹם לֹא יַעֲלוּ, אִין לֹן עוֹד עֲלֶיהָ כִּלְל. וְדָבָר זֶה גַּלְה לָנוּ הַבַּעַל שֶׁסּ טוֹב ז"ל בְּדוֹרוֹ, וּמֵאָז פֶּן וַיִּבְכָּל דוֹר וְדוֹר וְדוֹרְשׁוֹ עַד בִּיאַת הַגּוֹאֵל כֹּל הַדְּבֻק בָּהֶם יֵשׁ לָהֶם עֲלֶיהָ לְכָל הַנְּשֻׁמוֹת לֹא יֵדַח מֵהֶם נִדְחִי.

וְזֶה שֶׁנֶּאֱמָר אָמַר אֵל הַבְּהֻנִּים וְגו', וּפְרַשׁ רַש"י לְהַזְהִיר הַגְּדֹלִים עַל הַקְטָנִים, לְנַרְזוֹ הַצְּדִיקִים שֶׁבְּדוֹר הַלְעֵלוֹת אֵת הַקְטָנִים עִמָּהֶם בְּעִבּוּדָתָם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר יוֹסֵף לְאֶחָיו 'לֹא תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתִּי

ביאורי החסידות

וריה שרפתם רע. ו. אף שפשוטי העם נחשבים כקנאים וטלפיים שהם במדרגה נמוכה ואינם ראויים להקרבה בפני עצמם לכזבת, מכל מקום כיון שהם מחוברים לצדיק, הרי הם כשרים לעלות לפני הקב"ה, כדון קנאים וטלפיים שמחוברים לבהמה שנקרבים על גבי המזבח. ז. מלשון הכתוב (שמו"ג י יד) זלא ישא אלהים נפש, וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו

ציוני החסידות

ובנועם אלימלך (פר' מש"ג ע"ג פ"ג ט"ז): הצדיק שהוא נקרא נר מערבי וכו', ממנו היה מדליק, הם בני אדם המתחברים עם הצדיק, גם הם מדליקים נרותיהם הם נשמתם באהבה ויראה להבורא ברוך הוא, וממנו היה מטיב, פירוש על ידי הצדיק מטיב ה' יתברך ברוך הוא לעולם כל מיני השפעות. וראה עוד מה שכתב בנו מפיו באגרת הקודש שבסוף הספר: הנה מצונו בשירת הים שכתוב (שמות י"ג א) 'ויאמנו בך' ובמשה עבדך, ומה לנו מזה שישראל האמינו במשה, הגם שה' יתברך הבטיח למשה וגם כך יאמינו לעולם' (ש"ס ט"ו ט), מה לו למשה רבינו מזה, וכי רצונו היה שיאמינו ישראל בו הלא לא היה חפץ רק שיאמינו בך. אמנם התורה הקדושה השמיענו בזה דבר גדול. והוכרחו על כרחם להאמין במשה. דהנה כוננת המקום היה שהוציאנו ממצרים שנקבל התורה, והוכרחו לצרוף כצרוף הכסף כזוקק שבעתים, ולכך היה כל אלו המאורעות קריעת ים סוף ושאר כל הניסים, ומשה רבינו עליו השלום היה מקדש עצמו עד שבא למדרגת הנבואה ועלה למרום והוריד התורה לישראל. והנה כל ישראל לא היו יכולים בוודאי שיהיו כולם במדרגה זו של משה, ושיקבלו התורה על פי מדרגת הנבואה, אך מחמת שהאמינו במשה והתקשרו בו, והוא היה משפיע עליהם רוח קדושה, והיה כאילו הם גם כן במדרגה זו. ועל ידי זה יכלו כולם לקבל התורה על ידי אחדותם והתקשרותם במשה.

וזהו כפי דור ודור ודורשיו עד ביאת הגואל כל הדבוק בהם יש להם עליה. כתב רבינו בפרשת בחקותי (ד"ה ו'ט"ז): במעלות ריבוק החכמים וצדיקי הדור, כי הם העומדים לעזור לכל הבא ליטור את נפשו לבוא לתיקון הראוי, כאשר נשמע מפי קדשו של הרב הקדוש מרארשי"ן זלה"ה, שספר המעשה מהרב הקדוש ר' חייקא המדוואי ז"ל, אשר לגדול הסיגופים אשר עשה לנפשו והתמדת הלימוד לנדד שניה מעניו, עם כל

ואוכל הדבוק בהם לא יונה לעולם. ראה ברמתיים צופים (מנוח"ה ט"ז מפיטפ"ה א"ת כ): פעם אחת סיפר איך שכמה פעמים שמע מהרב הקדוש היהודי ז"ל, כל המחובר לטהור טהור. ושאל אותו, אם כן לקחה מרת הדין, שיתדמה לצדיק אשר עבר ה' כל ימיו ובמסירות נפש ממש בכל ענינים. והטיב לו הרב היהודי ז"ל, שאין זה עוול כלל בחוקו, כי להיות מחובר לטהור יותר עבודה מלהיות בעצמו טהור. ובר"ה מתנה אפרים (פר' נק"ד ד"ה ע"ג): שמעתי כן הרב המנוח מו"ה יעקב יוסף הכהן ששמע מן אא"ו זלה"ה שאמר, לפעמים יש שהעולם עומד במעלות הרוממות, ולפעמים העולם עומד במדרגות תחתונות, ועה שאני בעולם, העולם עומד במדרגות הרוממות, עד כאן לשון הטהור של אא"ו זלה"ה. והנה יש להבין אמרתו הטהורה, דכשיש צדיק וחכם מנהיג בדור והעולם כרוכים אחריו ודבקים בו אזי כולם נעשו חכמים, כי הכל הולך אחר הראש, וגופא בחר רישא גירא (עיונין מ"ה). על דרך משל, אדם שהוא בר שכל ויש לו חכמה, אזי אף מה שעושה בידו או בשאר איברים הכל הוא בחכמה, כי הכל הולך אחר השכל, על דרך 'זהה מחניך קדוש' (נדרס נ"ג ט"ו). היינו שיהיה כל שייפי גופן בבחינת חכמה שהוא קודש כידוע, כך כשהעולם הם דבקים באיזה חכם וצדיק שעושה הכל בחכמה טהורה, אזי הכל הולך אחר הראש ופועלים פעולותיהם בחכמה, כמו שמצינו אצל אנטונינוס שאמר לרבי, ידענא דוטרטא דבכו מחיה מתים (ע"ו י), והיינו מפני שהיו דבוקים ברבי שהיה חכם גדול והכל הולך אחר הראש, וכן הוא בכל דור ודור כשיש צדיק אמת וחכם. והנה ראיתי באיזה ספר 'ישראל' הוא אותיות 'לי ראש', והיינו, אז הם בבחינת ישראל, במעלות הרוממות, כשיש להם ראש ומנהיג, ויעקב' הוא 'עקב', היינו כשאין להם ראש חס ושלום, ואז העולם הוא במדרגות תחתונות, זה יש לפרש תוכן כוננת דבריו הקדושים.

אחיקם אתכם' (נ"ג) שאני שפל בעיניו אותו להריגה חס ינחו אותו ולהן שאמרו להזהיר

אהרן איש אמר אל הפהו ויטמא בע לא יטמאו לשון

נח"ה. ח. ככתוב נני באהר הבורות ואמרנו אלא יעלו אותו עמהנ בלשון רבים 'אמרו אל לא יטמאו'. יא. בז סיפיה רישיה, כתיב 'או

זה לא מצא מרגוע לנו קדישא מורנו הרב דוב וידוע מה שכתב בספר הרב אלימלך בעל המ אחד שהיה בדורו, ונע ולשקוד על לימודו, וז איש בכסתרים ואני לא יעלה בדעתו להיות נכ לבוא אל הצדיק, אזי זכינו לאור שבעת הימי להתחבר עמהם, כי כן ק"נ ד' 'חנן ורחום וצד צדיך גם כן להיות צ והם יודעים ד וזו שהבוינה היא ט כנודע

הגדול עומד ומקריב ע נשמותיהן של צדיקים דאמרינן בשמונה עש וכתב בסודי וזיא נ שבובול, ומיוב הוא אינני מבקש לא כי אם נפשות צדיקין ניהות בכל יום מיד : ברצה זאשי ישראל ו המזבת ירד למטה ודסוד (א"ח ט"ג ק"כ) נשמתן של צו

אחיקם אתכם' (נלשית מנ ג), פרוש לפי דעותיכם שאני שפל בעיניכם, כמו שעלה ברוחם לדון אותו להריגה חס ושלום. לזאת אמר להם לכל זנחו אותו ולהעלות גם אותו עמכם, כמו שאמרו להזייר הגדולים על הקטנים, והבן:

אהרן איש החסד בעלה את כל ישראל

אמר אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא בעמיו. יש לדקדק הנה ליה לומר לא יטמאו לשון רבים' נכון היא הקושיא בזוהר

ביאורי ההסודות

הקדוש (ס"ג פט.)]. אף הנראה לי דהנה פתיב (פסקו ו) 'את אשי ה' לחם אלהיהם הם מקריבם והיו קדש', הנה 'אשי ה' הוא כמו שאומרים 'אשי ישראל ותפלתם באהבה תקבל ברצון', ו'אשהכונה היא על נשמות ישראל להיות להם עליה פנודעי'.

והנה זהו גם פן ענין אהרן הפהן וכניו לראות להעלות נשמות ישראל למעלה, פי כן 'אהרן הפהן למטה דגמת מיכאל פהן גדול

נרד'. ח. ככתוב (נלשית לו כ) 'עתה לכו ונהרגוהו ושליכוהו באחד הבורות ואמרנו חיה רעה אכלתהו. ט. לא ירחקוהו, אלא יעלו אותו עמכם ויכלל בעבודתם. י. פיון שהתחיל בלשון רבים 'אמרו אל הכהנים', היה צריך להמשיך בלשון רבים 'לא יטמאו'. יא. בזוהר: האי קרא לאו רישיה סיפיה ולא סיפיה רישיה, כתיב 'אמרו אל הכהנים בני אהרן ואמרו אליהם

לנפש לא יטמא, לא יטמאו מכעי ליה, מהו 'לא יטמא'. אלא על ההוא כהן עילאה מכולהו קאמר - מקרא זה אין ראשו סופו ואין סופו ראשו, שכתוב 'אמרו אל הכהנים בני אהרן ואמרו אליהם לנפש לא יטמא, לא יטמאו היה צריך לומר בלשון רבים, מהו 'לא יטמא' לשון יחיד. אלא על הכהן העליון ככולם אמר הכתוב]. יב. אנו כהתפללים שנשמות ישראל יעלו לריח

ציוני ההסודות

זה לא מצא מרגוע לנפשו עד אשר זכה לבוא אל הרה"ק סבא קריטא מורנו הרב דוב בער ממעזריטש ולה"ה אז נגמר תיקונו. וידוע מה שכתב בספר מאור ושמש בשם הרב הקדוש מורנו הרב אלימלך בעל המחבר ספר נועם אלימלך, שאמר על איש אחד שהיה בדורו, וחשב בדעתו כי טוב לו לטבח השקט בביתו ולשקוד על לימודו, והשיב לו הרב הגיל הפסוק זה 'אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה' (וישמע נג מ), פירוש אם יעלה בדעתו להיות נסתר בביתו ולא להתחבר עם יראי אלהים לבוא אל הצדיק, אזי יאני לא אראנו נאום ה' וגו', אולם מאשר זכינו לאור שבעת הימים קדושת הבעל שם טוב לאורו נסע ונלך להתחבר עמם, כי כן היתה כוונת הבריאה, כמו שנאמר (תהלים קנ ו) 'חנן ורחום וצדיק, אף על פי שהבורא ב"ה רחום וחנון, צריך גם כן להיות צדיק בדורו, כי הם יודעים לרצות ולהקן, והם יודעים דרכי יושר להפריד הרע מן הטוב.

ואשי ישראל. וביאר הפרישה (א"ת ד): כלומר אנשי ישראל הנקריבים על ידי מיכאל. ובכתבי רמ"ע מפאנו (מאמר מאה קשיט"ה ט"י פ"ו): מיכאל כהן גדול של מעלה מקריב נשמות, אחרי שהתפללו על עצמן ועל כל העולם, והוא סוד עבודה בסוף תפלה דאיתמר בה ויאשי ישראל ותפלתם, אישי ישראל ממש, בסוד הנשמות. ו' אהרן הכהן למטה דוגמת מיכאל כהן גדול למעלה, איתא בזוהר (פ"ב פ"ג): ומזבח דא עשה שם בראשונה, כד אתברי עלמא עילאה טמירא לכל עלמין, ומיכאל כהנא רבא קאים ומקריב עלה קרבנין הנשמות, כיון הנשמתא סלקא תמן מה כתיב, 'ויקרא שם אברם בשם ה' (נלשית י"ג ד), נשמתא קארי תמן ואצרידא כצדורא דחיי - ומזבה זה עשה שם בראשונה, כשנברא העולם העליון הנעלם מכל העולמות, ומיכאל הכהן הגדול עומד ומקריב עליו קרבנות שהם נשמות, כיון שנשמה עולה שם מה כתיב, 'ויקרא שם אברם בשם ה', נשמה נקראת שם ונצרת בצדור החיים].

ו'ו שהכוונה היא על נשמות ישראל' להיות להם עליה כנודע. אמרו בתוספות (מנחת ק"ו): ומיכאל שר

יציד שם (פ"ג): והוא רוח כד בעא לסלקא, אתפשט תמן מההוא לכושא ועאל גו ההוא עמודא וסליק לעילא גו ההוא אתר הנפקת מניה, כדכתיב (ק"ה י"ו) 'זהרורח השוב וגו', ונטיל לה מיכאל כהנא רבא ומקריב לה קרבן בוסמין קמי קודשא בריך הוא, ויתבא תמן ומתעדנא בההוא צדורא דחיי ריעין לא דאתה אלהים זולתך' וגו' (שפ"ה ט"ז ג) - ואותה רוח כשדוצה לעלות, מתפשטת שם מאוחו לבוש ונכנסה בתוך אותו עמוד ועולה למעלה בתוך אותו מקום שיצאה ממנו, ככתוב 'זהרורח השוב' וגו', ונטיל אותה מיכאל הכהן הגדול ומקריב אותה קרבן ניהוח לפני הקדוש ברוך הוא, ויושבט שם ומתעדנת באותו צדור החיים שיעין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לך]. ועוד מצינו (פ"ג ל'): מדבחה אחרא ואקרי מזבח הנחשת, ודא הוא לבר, ומיכאל השר הגדול מקריב עליה קרבנא נייחא

הגדול עומד ומקריב עליו קרבן, מדרשות חלוקין, יש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים, ויש מי שאומר כבשים של אש, והיינו דאמרינן בשמונה עשרה בעבודה ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון. וכתב בסודי רז"א (א"ת ט): המזבח של מטה כנגד המזבח שבזבול, ומיום שנהרס המזבח למטה אמר הקדוש ברוך הוא איני מבקש לא רמות שור ולא שח להקריב במזבח מעלה כי אם נפשות צדיקים ותניקות שלא חטאו, והם עולים לריח ניתוח בכל יום כיר בלא איתור עם התפלה, זהו שאנו אומרים ברצה ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון, ואותו המזבח ירד למטה בבנין המקדש שיבנה במהרה בימינו. וזוהר (א"ת ט"ו ק"ג) כתב: ובמדרש יש מיכאל שר הגדול מקריב נשמתן של צדיקים על המזבח של מעלה, ועל זה תיקנו